

Gümrük Eğitiminde Kalite ile Kariyer İlişkisi: Gümrük İşletme Bölümleri Açısından Bir Değerlendirme*

*Raşit GÜLTEKİN

¹Doç. Dr., Trakya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Mali Hukuk Anabilim Dalı;

rasitgultekin@trakya.edu.tr; ORCID: 0000-0001-8390-327X

Geliş Tarihi/Received:

19.10.2023

Kabul Tarihi/Accepted:

06.02.2024

e-Yayım/e-Printed:

01.07.2024

ÖZET

Dış ticaretin ülke ekonomisi lehine gerçekleşmesi; tüketicinin, sınai mülkiyet haklarının ve kültürel mirasın korunması ve canlı türlerinin ticaretinin denetlenmesi bakımından gümrük ve dış ticarete ilişkin kural ve uygulamaları mevzuatına uygun şekilde yerine getirecek personelin varlığı oldukça önemlidir. Gümrük ve dış ticaret alanlarında çalışacak kişilere bu niteliğin kazandırılması ise en başta kaliteli bir eğitim sürecini gerektirmektedir. Zira kaliteli eğitim görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları severek yapan, çalışmanın etkinliğini ve verimliliğini sağlayabilen ve kendisinin ve de hizmet sunduğu kişilerin memnuniyetini en üst seviyede tutabilen personel temininin temel aracını oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında gümrük ve dış ticaret alanında mesleki eğitim hizmeti veren Gümrük İşletme Bölümlerinin müfredatı ve mezunlarının istihdam edilebileceği mesleklere yönelik eleme ve giriş sınavları incelenmiştir. Çalışmanın amacı yükseköğretim kurumlarında kalitenin temel birleşenleri arasında yer alan mezunlarının durumu bağlamında Gümrük İşletme Bölümlerinin değerlendirilerek bu alanlarda istihdamına yönelik eksiklikleri tespit etmek ve önerilerde bulunmaktır. Çalışmada literatür taraması ve doküman incelemesi yöntemleri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda Gümrük İşletme Bölümlerinin eleme sınavı niteliği taşıyan KPSS kapsamında alan bilgisini ölçen testlerde önemli bir eksikliğin olmadığı görülmekle birlikte ilgili sınavlarda gümrük, uluslararası ticaret ve lojistik alan bilgilerini ölçen testlere yer verilmesinin ve bölümlerin müfredat olgunluğunun artırılması noktasında bu alanlarda hizmet sunan paydaşlarla işbirliği içerisinde hareket edilmesinin gümrük eğitiminde kalitenin sağlanması ve sürdürülebilirliği açısından oldukça önemli bir role sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gümrük, Gümrük İşletme Bölümü, Yükseköğretim, Kalite

The Relationship between Quality and Career in Customs Education: An Assessment for Customs Management Departments

ABSTRACT

The presence of qualified personnel to carry out the rules and practices regarding customs and foreign trade in accordance with the legislation is very important for conducting foreign trade in favor of the country's economy, protecting consumers, industrial property rights and cultural heritage, and for controlling the trade of living species. Gaining this qualification for people who will work in these fields requires, first of all, a quality training process. Because quality education constitutes the basic tool of providing personnel who know their duties and responsibilities and do them with pleasure, who achieve the effectiveness and efficiency of their work and who can keep the satisfaction of themselves and the people they serve at the highest level. Within the scope of the study, the curricula of the Customs Management Departments, which provide vocational training services in the field of customs and foreign trade, and the qualifying exams and entrance exams for the professions in which their graduates can be employed were examined. The aim of the study is to evaluate the Customs Management Departments in the context of the situation of their graduates, which are among the basic components of quality in higher education institutions, and to identify the deficiencies in their employment in the field of customs and foreign trade and to make suggestions regarding them. Literature review and document review methods were used in the study. As a result of the study, it is seen that there is no significant deficiency in the tests measuring field knowledge within the scope of KPSS, which is the qualifying exam of the Customs Management Departments. However, it is recommended to include a test measuring the field knowledge of customs, international trade and logistics in this exam and to act in cooperation with the stakeholders providing services in these fields in order to increase the curriculum maturity of the departments. It has been concluded that customs training has a significant role in ensuring quality and sustainability in customs education.

Key Words: Customs, Department of Customs Management, Higher Education, Quality

GİRİŞ

Gümrük kavramının “dış ticarete konu olan esya üzerinden alınan vergiler-gümrük vergileri”, “gümrük işlemleri ve gümrük vergileriyle ilgili görevleri yerine getiren devlet idaresi-gümrük idaresi”, “gümrükle ilgili işlemlerin yerine getirildiği yer ve sahalar” ve “gümrük idaresiyle birlikte gümrük düzenlemelerinin bütünü-gümrük sistemi/düzen” olmak üzere çeşitli anlamları bulunmaktadır. Kavramın işaret ettiği kapsam genişliği, gümrükle ilişkilendirilebilecek konuların da hukuk ve kamu maliyesi başta olmak üzere iktisat, uluslararası ilişkiler, bankacılık, lojistik ve muhasebe gibi çeşitli disiplin ve uygulama alanlarıyla birlikte düşünülmesini gerektirmektedir. Ayrıca bu durum gümrükle ilgili plan/politika ve stratejiler geliştirebilecek, gümrük işlemlerini tam ve zamanında yerine getirebilecek ve gümrük mevzuatının değişkenliği karşısında gümrük uyumunu en üst seviyede sağlayabilecek personelin hangi içerikte ve düzeyde kazanımlara sahip olması gerektiği hususu açısından belirleyicidir.

Uluslararası ticaretin temel uygulama alanlarından biri olan gümrüğün bütün yönleriyle ilişkili personelin mesleğini yerine getirirken gerekli olan kazanımları elde edebilmesinin en önemli aracını, meslek içi eğitim dışında, üniversitelerin gümrük ve dış ticaret alanında eğitim veren bölümleri veya programları oluşturmaktadır (Gürsoy ve Turgut, 2023). Bu açıdan Türkiye’de lisans düzeyinde eğitim veren ancak henüz sayıları sınırlı düzeyde kalan Gümrük İşletme Bölümlerinin söz konusu alanda önemli bir fonksiyonu bulunmaktadır. Zira Gümrük İşletme Bölümlerinin “gümrük mevzuatına hakim, lojistik ve dış ticaret alanında temel dersleri almış, kamu ve özel sektörün ihtiyacını karşılayabilecek nitelikte, uluslararası ticaret ve gümrük alanı içinde uygulanabilir bilgi ve beceriye sahip ve dış ticaret ve ekonomik gelişmeleri yakından takip edebilen mezunlar yetiştirmeyi hedeflediği” görülmektedir (IENSTITU, 2019).

Çalışmanın amacı Türkiye’de lisans düzeyinde eğitim hizmeti verilen Gümrük İşletme Bölümlerinin kalite kavramının anlamı ve ilgili birleşenleri temelinde müfredat ve kariyer sınavları ile mezunlarının gümrük alanında nitelikli personele ihtiyaç duyulan bazı pozisyonlarda görev alabilmeleri bakımından kalitesi konusunda tespit ve değerlendirmeler yapmaktır. Bu noktada çalışmada gözetilen temel yaklaşım, kalite kavramının “ihtiyaç duyulan mal veya hizmetlerin kendisinden beklenen faydayı ortaya koyabilme derecesini” ifade ettiğinden hareketle, yükseköğretim kurumları açısından kalitenin temel göstergeleri arasında “eğitim/öğretim sürecinin çıktısı” konumunda olan mezunların eğitim sürecinde elde ettikleri kazanımlara uygun bir alanda kariyer sahibi olma ihtimalinin yüksek olması hususu bulunmaktadır. Dolayısıyla çalışmada amacıyla ve kapsamıyla ilişkili olduğu ölçüde eğitim, kalite ve kariyer ilişkisi içerisinde yer alan çeşitli konulara yer verilmiştir. Ayrıca memnuniyet algısı, beklentiler ve tercihler gibi kişisel faktörlerin etkisi, eğitim kalitesini kesin verilerle ölçmenin güçlüğü ve etkin bir mezun takip sisteminin işletilememesi gibi farklı nedenlerle gümrük eğitimiyle ilgili kesin bir kalite yargısında bulunmak zor olsa da çalışmada müfredatın ve alana ilişkin sınav düzenlemelerin birlikte değerlendirilmesi neticesinde bu zorluğun kısmen de olsa aşılabileceği hususu üzerinde durulmuştur.

Çalışmada literatür, mevzuat ve kurum verileri ışığında Gümrük İşletme Bölümlerinin öğrenci profili, bölüm müfredatları ve mezunlarının istihdam edilebileceği gümrük ve dış ticaret alanında hizmet veren kariyer mesleklere giriş sınavları incelenmiş ve eksikliklere rağmen gümrük eğitiminin kaliteli olduğu; mezunları ve nitelikli personel ihtiyacı olan alanlar açısından önemli avantajları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın akademik düzeyde henüz yeterli düzeyde ilgi görmediği düşünülen gümrük ve dış ticaret eğitimi ile bağlantılı kariyer meslekler ve kalite konulu bilimsel araştırmalara ışık tutacağı öngörülmektedir.

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ VE ÖRNEKLEMİ

Çalışmada literatür taraması ve doküman incelemesi yöntemleri kullanılmıştır. Literatür taraması yöntemi mesleki dergi, rapor, bilimsel kitap, monografi veya resmi belge şeklindeki kaynaklardan veri toplanması, bu verinin öneminin tartışılması, araştırmanın konusu ve problemiyle ilişkisinin kurulması yoluyla değerlendirilmesi ve sınıflandırılması aşamalarından oluşan süreci ifade etmektedir (Balci, 2001; Şen, 2005). Doküman incelemesi yöntemi ise belirli bir amaçla ilgili kaynakları bulma, okuma ve değerlendirme sürecinde gerçekleştirilen faaliyetleri ifade etmek ve ilgili kayıt, basılı belge ve elektronik materyallerin analizi ve değerlendirilmesi yoluyla çeşitli bulgulara ulaşmaktadır (Bowen, 2009; Karasar, 2005; Yıldırım ve Şimşek, 2016; Biricikoğlu, 2019; Sak vd. 2021).

Çalışmanın evreni ve örneklemini 2022 yılı ile sınırlı olmak üzere Gümrük İşletme Bölümlerinin müfredatları (Bologna Ders Katalogları), Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından yayımlanan Yükseköğretim Program Atlası (Lisans), ÖSYM tarafından yayımlanan Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) kılavuzları, Mevzuat Bilgi Sisteminde (MBS) yer alan ilgili mevzuat ve bazı kariyer mesleklere giriş sınavlarına ilişkin ilan metinlerinden oluşmaktadır.

LİTERATÜR

Literatürde Gümrük İşletme Bölümlerinde verilen gümrük eğitimini kalite ve kariyer ilişkisi açısından araştıran veya değerlendiren bir çalışmaya rastlamak oldukça güçtür. Bu nedenle çalışma kapsamında ilgili görülen teori ve uygulama çerçevesinde konuyla ilişkili kavramsal içeriğin ve temel birleşenlerin incelenmesi tercih edilmiştir. Bu bağlamda çalışmada “kalite”, “eğitim”, “mesleki ve teknik eğitim”, “hizmet kalitesi”, “eğitim kalitesi”, “müfredat”, “akreditasyon”, “yeterlik”, “mezun”, “istihdam/işgücü piyasası”, “giriş ve eleme sınavı” kavramları ve içerik değerlendirmeleri ile yükseköğretim kurumları düzeyinde yürütülen kalite çalışmaları kapsamında “eğitim/öğretim süreci” ve “mezunlar” bağlamında yapılan genel değerlendirmeler üzerinde durulacaktır.

Kalite

Kökene Latince “*Qualitas*” ya da “*Qualis*” kelimelerinden gelen kalite kavramı “nitelik; kullanıma uygunluk” durumunu ifade etmektedir (Özsoy, 2015). Yaygın olarak kalite “*bir ürünün veya hizmetin özelliklerinin mevcut veya ileride gerek duyulabilecek alıcı (müşteri/vatandaş) ihtiyaçlarını karşılama yeteneği*” (Zengin ve Erdal, 2000) ve “*bir mal veya hizmetin müşterilerin beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılama yeteneği*” (Özçiçek ve Karaca, 2019) anlamlarına gelmektedir. Kalite “*mal veya hizmetlere ilişkin taahhütlerin/öngörülen şartların ilk defasında, zamanında ve her defasında yerine getirilme derecesi*” göstermektedir (Tiryaki ve Temur, 2012). Dolayısıyla mal veya hizmetlerin taahhütleri karşılama noktasında başarı düzeyi bir anlamda onların ne ölçüde kaliteli olduklarına da işaret etmektedir. Ayrıca kalite mal veya hizmetlerin bizatihi kendisi yanında bütün paydaşların sürecin parçası olduğu bir yönetimin fonksiyonu oluşturmaktadır. Zira Toplam Kalite Yönetimi “*bir örgütün amaç ve hedeflerini gerçekleştirmek için hata önlemeye yönelik sistemleri geliştirip uygulayarak, tüm çalışanların yönetim sürecine etkin bir şekilde katılımı ile kaynakların en etkin şekilde kullanımını amaçlayan yönetim felsefesi*” (Taş ve Aksu, 2011) anlamını ifade etmektedir. Üretim veya hizmetin konusu veya niteliği açısından dinamik bir durumu yansıtan ve birçok unsuru bünyesinde barındıran kriterler konusunda temel yaklaşım olan objektif standartların sürekli olarak geliştirilebilmesi sebebiyle kalite kavramı “*standartların korunması ve iyileştirilmesi*” süreci (USQE; Ünlü, 2019) olarak tanımlanmaktadır.

Eğitim

Türk Dil Kurumu (TDK) Genel Türkçe Sözlükte eğitim kavramı “*çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme; terbiye*”; öğretim kavramı ise “*belli bir amaca göre gereken bilgileri verme işi; talim, tedrisat; öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri düzenleme, gereçleri sağlama ve kılavuzluk etme işi*” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2023). Günümüzde mesleklerden beklenen verimi almanın yolu bireylere geçerli bilgi ve becerileri kazandıran kaliteli bir eğitim vermekten geçmektedir (Yalın ve Aktaş, 2023). Mesleki eğitim kavramı ise “*bireye iş hayatında belirli bir meslekle ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıkları kazandıran ve bireyin yeteneklerini çeşitli yönleriyle geliştiren eğitim*”; mesleki/teknik eğitim kavramı ise “*bireysel ve toplumsal yaşam için zorunlu olan belirli bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve pratik uygulama yeteneklerini kazandırarak bireyi zihinsel, duygusal, kişisel, sosyal ve ekonomik yönleriyle dengeli bir biçimde geliştirme süreci*” anlamını taşımaktadır (Alkan vd., 2001). Mesleki eğitimin “*daha fazla iş güvencesi, daha yüksek gelir, mesleki yükselme, kedi işini kurma, kendine duyulan güven ve saygıyı artırma ve yoksullukla baş edebilme fırsatı verme*” şeklinde çeşitli avantajları bulunmaktadır (Altuncu vd., 2009; Özsoy, 2015).

Eğitim ile Kalite İlişkisi

Kurumsal başarının temel göstergesi de olan hizmet kalitesi, kavram olarak “*bir örgütün müşteri beklentilerini karşılayabilme ya da geçme yeteneği*” anlamına gelmektedir ve hizmet kalitesinin temel belirleyicisi müşteri algısıdır (Zengin ve Erdal, 2000). Eğitim/öğretim faaliyetleri de soyut niteliği nedeniyle kalite değerlendirmesinin oldukça güç olduğu hizmet sektörü kapsamına girmektedir.

Eğitim hizmeti özelinde kalitenin “*ilgili eğitim ve öğretim sürecine katkı sağlayan herkesin bir bütün şeklinde sürekli gelişme felsefesini benimsemesine dayalı olarak kaliteli ve etkili bir eğitim sunmayı kapsayan*” yönü bulunmaktadır (Uluskan ve Çendik, 2020). Bu açıdan eğitim kalitesi “*eğitime tabi tutulmuş kişilerin, kendi eğitimleri ile ilgili bilgi, beceri ve davranışlarıyla toplumun ihtiyaç ve isteklerine beklenen düzeyde ve derecede cevap verebilmeleri olgusunu*” (Kayadibi, 2001) ve “*belirli bir kriter veya ilkeye göre tanılanmış standartları aşan bir sistemi veya ürünü*” ifade etmektedir (USQE, 2017; Ünlü, 2019). Mesleki eğitimde kalite(nitelik) ise “*meslek eğitim sisteminin mevcut şartlara ve talebe uygunluğu*” olup eğitimin kantitesine(niceliğine) yani ölçülebilen özelliklerine göre farklı yönünü oluşturmaktadır (Özsoy, 2015).

Eğitimin kalitesi değerlendirilirken birçok faktörün dikkate alınması gerekmektedir. Zira eğitimin tasarım, geliştirme, kullanma, yönetim ve değerlendirme şeklinde birleşenleri vardır (Deryakulu, 2011). Örneğin muhasebe eğitiminde kalite değerlendirilirken “*paydaşların beklentilerini karşılama düzeyi, mezunlarının sahip olması gereken bilgi ve becerilerinin yeterliliği, mesleki değerlerin kazandırılması*” gibi faktörlerin dikkate alınması gerekmektedir (Yalın ve Aktaş, 2023).

Yükseköğretim açısından “*öğrencilerin, bilim insanlarının, toplumun ve iş dünyasının beklentilerine uygun hizmetler üretebilmek adına, her geçen gün üzerine daha da çok anlam yüklenen, belirli standartlara ve yönetim sistemlerine bağlanan*” bir durumu tanımlayan (Özdağoğlu vd., 2020) kalite kavramının esasında dört farklı anlamı bulunmaktadır. Bunlar; (i) Şartlara veya standartlara uygunluk olarak kalite: Bir hizmetin kalitesi ölçülebilen standartlarla tanımlanabilir. Yükseköğretim sektörü için de standartlar belirlenebilir. (ii) Amaca uygunluk olarak kalite: Yükseköğretim kurumlarının çok çeşitli amaçları olabilir. Kalite bu amaçların gerçekleşme düzeyinin değerlendirilmesiyle ilgilidir. (iii) Kurumsal hedeflere ulaşmada etkinlik olarak kalite: Yükseköğretim kurumlarının birçok hedefi olabilir. Kalite bu hedeflere ulaşılırken kaynakların kullanımında verimlilik veya etkili yönetim gibi alanlardaki performansa işaret eder. (iv) Müşteri ihtiyaçlarının karşılanması olarak kalite: Yükseköğretimde müşterinin kim ve ihtiyaçlarının neler olduğu tartışmalı olmakla birlikte yükseköğretim hizmetlerinin genel alıcısının ve müşterisinin öğrenciler olduğu varsayılır (Green 1994; Songür ve Akkuş, 2023).

Eğitim-öğretim faaliyetlerinde başarılı olabilmek; diğer bir ifadeyle, istenilen hedeflere veya kaliteye ulaşabilmek için iyi hazırlanmış programlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda iyi bir eğitim programının “*milli, bilimsel, faydasız/gereksiz bilgilerden arındırılmış, kaliteyi ve kalkınmayı amaçlayan, öğrencilerin kabiliyet ve kapasitelerine uygun, uygulamaya yönelik ve fırsat eşitliğini sağlayıcı*” özellikleri taşıması beklenmektedir (Kayadibi, 2001). Diğer bir ifadeyle eğitim/öğretimin temel amacı “*bir kişinin bir mesleği etkili olarak yerine getirilebilmesi için sahip olması gereken bilgi, beceri ve tutumlar*” açısından yeterlik durumuna ulaşması ve kazanımları elde etmesidir (Deryakulu, 2011). Bu açıdan üniversitelerde verilen eğitimin kalitesini belirleyen ölçütlerden biri bölümlerin veya programların müfredatıdır (Özdemir Yaman ve Bulduk, 2019). Örneğin ilahiyat fakültelerinin müfredatı bağlamında yapılan çalışmada fakültelerin amaçlarının ve temel istihdam alanlarının dikkate alınması ve bu bağlamda temel dersler, alan bilgisi ve pedagoji derslerinin yer aldığı bölümlerle temelde müfredatın ve program yeterliliklerinin oluşturulması gerektiği; ayrıca eğitimin istihdam alanlarıyla ilişkilendirilmeden yürütmenin mümkün olmaması; program ve ders yapısı oluşturulurken hizmet alanına ilişkin ihtiyaç ve beklentilerin de iyi analiz edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Turan, 2017).

Eğitimde kalite açısından standartlara atfedilen önem akreditasyonunu öne çıkarmaktadır. Bu bağlamda Yükseköğretim Kalite Güvencesi ve Yükseköğretim Kalite Kurulu Yönetmeliğinde (MBS, 2023a) program akreditasyonu kavramı “*bağımsız dış değerlendirme ve akreditasyon kuruluşları tarafından belirli bir alanda önceden belirlenmiş akademik ve alana özgü standartların bir yükseköğretim programı tarafından karşılanıp karşılanmadığını ölçen dış değerlendirme ve kalite güvence sürecini*” ifade ettiği belirtilmiştir (m.3/1.aa). Tanımdaki kalite güvence sistemi kavramı ise “*yükseköğrenim hizmetinden faydalanan paydaşların asgari ihtiyaçlarını ve beklentilerin karşılamaya ve onların güvenini kazanmaya yönelik gerçekleştirilen denetleme, değerlendirme ve gözden geçirme faaliyetleri*” anlamına gelmektedir (Ataman ve Adıgüzel, 2019). Bu sistemin “*eğitim öğretim elemanının kalitesi, eğitim kurumlarının altyapısı, donanımı; ders programlarının kalitesi, güncelliği ve öğrencilerin önceki eğitimlerinin yeterliliği*” gibi çeşitli alt birleşenleri bulunmaktadır (Aziz, 2020). Örneğin muhasebe eğitiminde akreditasyonun “*belirli standartların eksiksiz uygulanarak nitelikli meslek elemanlarının yetiştirilmesine katkısı olan; eğitim kurumlarının birçok açıdan değerlendirilerek, kaliteli ve güncel eğitimin gerçekleştirilmesi, ilgili paydaşlara eğitim programının kalite güvencesinin verilmesini sağlamakla birlikte kalitenin sürdürülmesine olanak tanıyan önemli bir uygulama*” oluşturduğu (Yalın ve Aktaş, 2023) ve

“kurumun tüm prosedürlerini yazılı hale getirmesi, öğretim üyeleri ve öğrenciler için standartlar belirlemesi (öğrenme amaçları gibi), müfredatın güncel gelişmeler dikkate alınarak güncellenmesi ve bu sayede eksik ve zayıf yönlerin analiz edilerek bu konularda adımlar atılması” şeklinde faydaları bulunmaktadır (Türel ve Altıntaş, 2018; Yalın ve Aktaş, 2023). Benzer şekilde gastronomi bölümleri açısından akreditasyon şartlarının karşılanması yanında “gastronomi bölümlerinin amacının net olarak belirlenmesi ve bu amaca yönelik müfredatlarının oluşturulması, genel eğitim derslerine sınırlı yer verilmesi, okul-sektör işbirliği ile programların sürekli güncellenmesi, programlar arasında uyumun sağlanması, sektörün beklentileri doğrultusunda eğitim planlamasının yapılması (müfredatın sektörel ilişkilendirilebilmesi ile endüstri standartları ve trendleri konusundaki farkındalıkların korunması)” hususları önemli görülmüştür (Özdemir Yaman ve Bulduk, 2019). Dolayısıyla eğitimde kalitenin yakalanması ve sürekli iyileşme döngüsünün sağlanması açısından akreditasyon önemli bir fonksiyon görmektedir.

Eğitim ile İstihdam İlişkisi

Planlama ve uygulama alanı olarak eğitim ile istihdam etkileşim içindedir ve bir bütünlük içerisinde düşünülmesi gerekmektedir. Zira bilgi ve teknoloji alanındaki değişimin istihdamda neden olduğu yapısal dönüşüme paralel şekilde özellikle ileri teknolojinin kullanılabilirliği açısından nitelikli işgücü ihtiyacı artarken gerekli bilgi ve becerinin işgücüne kazandırılması noktasında eğitimin rolü önem kazanmaktadır (İçli, 2001). Diğer bir ifadeyle eğitim yoluyla bireyler yeni bilgi, iş yapma becerisi ve yetkinliğini kazanarak nitelikli işgücünü oluştururken eğitimle kazanılan bu nitelikler de bireylerin iş bulma ihtimalini yükseltmektedir (Durkaya ve Hüsnüoğlu, 2018; Pekel, 2019). Yine bireylerin eğitimini aldığı alanda istihdama katılması yaptığı işi sevmesini sağlarken onlardan mezuniyet alanında çalışabilmeleri için gayret göstermeleri beklenmektedir (Akçacı ve Altınok, 2022). Ayrıca “değişken koşullara uyum sağlayabilen, sorun giderebilen, çevresi ile iyi iletişim kurabilen, takım çalışması yapabilen, mesleğin gerektirdiği temel bilgi ve becerilere sahip, yetişmiş mesleki ve teknik insan gücü” kalkınmanın itici gücü kabul edilmektedir (Adıgüzel ve Berk, 2009; Özsoy, 2015). Yükseköğretim açısından da eğitim düzeyi yükseldikçe işgücüne katılma oranı, istihdam edilme olasılığı ve elde edilen parasal getiri arttığı; buna karşın, işsizlik riski düştüğü ve üniversite mezunları işgücü piyasasında en avantajlı grupta olduğu görülmektedir (Kavak, 1997; Özsoy, 2015).

Eğitim ile istihdam arasındaki ilişkiyi tanımlamayan üç ana akım bulunmaktadır. Bunlardan ilki “eğitimin üretimle kombine edilmesi, müfredat farklılaştırılması ve okuldan işe geçiş”; ikincisi “orta ve yüksek eğitimi ilgilendiren, genelde mesleki eğitimle ilişkilendirilen insan gücü tahmini veya işgücü piyasası gereksinimlerinin değerlendirilmesini içeren bakış” ve üçüncüsü “yükseköğretim ile ilgili olarak, üniversite-sektör ilişkilerinin geliştirilmesi” şeklindedir (Psacharopoulos, 1986; Kellevezir, 2017). Bu bağlamda eğitimde kalitenin sağlanması ve eğitim-insangücü-istihdam ilişkisinin sağlıklı bir dengede oluşması için okul-işyeri işbirliğine özel önem atfedilmektedir. Esasında istihdamda “hangi çeşit ve hangi standartlarda meslek mensuplarına ihtiyacı olduğunu okulların işyerlerinden tespit etmesi ve ona göre, ihtiyaç ölçülerinde okullarda elemanları yetiştirmesi” ve “uygulamalı eğitimin işyerlerinde yapılabilmesi” açısından bu işbirliği zorunludur (Kayadibi, 2001). Ancak yüksek öğretim kurumlarının mezunları açısından bakıldığında bazı alanlarda ihtiyaçtan fazla mezun olduğu veya ihtiyaç duyulan alanlarda olsa da mezun profilinin piyasa talebiyle uyumsuz olabildiği görülmektedir (Biçerli, 2011).

Kalite ile Kamu Personeli Seçme Sınavı İlişkisi

Üniversite mezunlarının istihdamı özel veya kamu sektöründe gerçekleşmektedir. Farklı uygulamalar da olmakla birlikte üniversite mezunlarının kamu kurum veya kuruluşlarında istihdamı Devlet Memurluğu Sınavı (DMS-1999), Kurumlar İçin Merkezi Eleme Sınavı (KMS-2001) ve Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS-2002 ve sonrası) adıyla yapılan seçme/eleme sınavlarında öngörülen başarı düzeyinin elde edilmesine bağlıdır. Zira KPSS, ilk defa kamu görevlerine atanacak adaylara ilgili pozisyonlara atanma ya da giriş/eleme sınavlarına katılma imkanı sağlamaktadır. Ayrıca KPSS düzenlemelerine tabi olmayan kurum veya kuruluşların da personel istihdamı için düzenledikleri sınavlara KPSS sonuçlarına göre aday çağırması veya kurumların özel mevzuatına göre KPSS sonrası/KPSS dışında yazılı ve/veya mülakat niteliğinde sınav yapması mümkündür.

KPSS'nin dayanağı olan Kamu Görevlerine İlk Defa Atanacaklar İçin Yapılacak Sınavlar Hakkında Genel Yönetmelikte (MBS, 2023b) KPSS “(A) grubu olarak adlandırılan kadrolara atanacaklar için kurumların kendi mevzuatına göre düzenleyecekleri giriş sınavına kabul edilecekleri belirlemek ve (B) grubu olarak

adlandırılan kadrolara atanmaya esas olacak yerleştirmeyi yapmak amacıyla kullanılacak olan puanları sağlayan merkezî sınavı” ve giriş sınavı “kamu kurum ve kuruluşlarının, ... (A) grubu olarak nitelendirilmiş kadrolarına atanacakları belirlemek üzere KPSS sonuçlarına göre saptayacaklarının üzerinde bir puanı olan adayların katılımı ile kendi mevzuatına göre yapacakları, yazılı ve/veya sözlü bölümlerden oluşan sınav” şeklinde tanımlanmıştır (m.5).

KPSS literatürü genel olarak “aday görüşleri”, “akademik başarı ile sınav başarısı arasındaki ilişki”, “adayların psikolojik konuları”, “sınava hazırlık süreçleri” ve “sınav sorularına yönelik değerlendirmeler” başlıkları altında toplanan konuları kapsamaktadır (Demirtaş, 2022). Örneğin öğretmen adaylarına ilişkin araştırmalarda “katılımcıların yarıya yakınının KPSS ile lisans ders içeriklerinin tam olarak örtüşmediği söylemesi” (Sezgin ve Duran, 2011); “öğretmen adaylarının KPSS’nin kendi eğitim bilimleri bilgi düzeyini ölçecek düzeyde olmadığını ve birçok konuyu fakülte eğitimleri boyunca görmediklerini ifade etmeleri” (Eraslan, 2011) şeklindeki bulgular KPSS’nin içeriği bağlamında oldukça önemlidir. Zira “herhangi bir derse ilişkin öğrenciler değerlendirilirken uygulanan testin o dersin amaçlanan davranışlarını yeterince temsil edebilecek kadar kapsamlı olup olmadığı önemli bir sorun” görülmektedir (Çoban, 2003). Yine katılımcıların KPSS’nin “eğitim bilimleri bölümünde sorulan soruların öğretmen eğitim programlarında verilen eğitim bilimleri-alan eğitimi derslerinde hedeflenen davranışları temsil edip edemediği” bağlamında “birçok konuyla fakülte eğitimleri boyunca karşılaşmadıklarını belirten öğretmen adaylarının, bu yönüyle sınavın özellikle kapsam geçerliği yönünden düşük olduğu” (Eraslan, 2006; Yiğit vd., 2005); “KPSS’den yüksek puan almak ve sınırlı kontenjana girebilmek için soruların tamamına yakınının doğru yapılması zorunluluğunun ise “eğitim fakültelerinde yer alan derslerin önemini arttırdığı” ve “eğitim fakültelerini tıpkı liselerdeki gibi sınav endeksli bir eğitim sistemine doğru ittiği” (Başkan ve Alev, 2009) görüşleri dillendirilmektedir.

Kamuya personel seçiminde objektifliği ve şeffaflığı sağlayacağı düşüncesine dayanan KPSS çerçevesinde mezunların mesleki farklılıkları gözetenilmeksizin değerlendirilmesi önemli bir eleştiri konusudur (Şahin, 2016). Diğer taraftan aynı eğitimin verildiği ve dolayısıyla benzer bilgi birikimi olduğu öngörülen adayların katıldığı KPSS sonuçları ise adayları karşılaştırma ve değerlendirme imkanı sağlamaktadır (Kocaoğlu ve Özmen, 2019). Ayrıca genel kültür ve genel yetenek testleri ile gerekli hallerde kurumlara yönelik alan testlerinin çözülmesi neticesinde alternatif puan türlerinin hesaplanması nedeniyle adaylar KPSS puan türlerinin hangi alanlardan oluştuğunun bilincinde test ve kurum tercihi yapabilmektedirler (Demirtaş, 2022). Neticede belirli sınırlılıkları ve eleştirisi olsa da yükseköğretim kurumlarının çıktılarının değerlendirilmesi açısından KPSS sonuçları ölçüt niteliği taşımaktadır (Bahar, 2011).

BULGULAR

Gümrük alanı ağırlıklı olarak kamu hukukundan kaynaklanan işlemlerin yerine getirildiği bir uygulama alanı oluşturmaktadır. Bu alanın temel girdisinin ve kaynağının yetişmiş insan gücü olması sebebiyle ilgili kariyer mesleklere yönelik kazanımların edinilmesi açısından Gümrük İşletme Bölümleri önemli bir yere sahiptir. Kalite kavramı ve birleşenleri ile istihdam ilişkisi açısından bu bölümün mezunlarına yönelik taahhüdünün gümrük alanında istihdamı sağlamak olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Gümrük İşletme Bölümlerini Tercih Eden Öğrencilerin Profili

Eğitim hizmeti sunan kurumların temel girdisi öğrencilerdir. Dolayısıyla eğitim sürecinin öngörülen hedefler doğrultusunda yürütülebilmesi açısından en başta öğrencileri profili belirleyicidir.

Aşağıdaki tabloda 2022 yılında ÖSYM tarafından yapılan Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) verilerine göre YÖK tarafından hazırlanan Yükseköğretim Program Atlasında yer alan Gümrük İşletme Bölümleri bulunmaktadır.

Tablo 1. Örgün Eğitim Veren Gümrük İşletme Bölümleri (2022)

Üniversite Adı	Fakülte/Yüksekokul Adı
Bayburt Üniversitesi (BAÜ)	Uygulamalı Bilimler Fakültesi
Iğdır Üniversitesi (İĞÜ)	Uygulamalı Bilimler Fakültesi
Tarsus Üniversitesi (TAÜ)	Uygulamalı Bilimler Fakültesi
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (BMAEÜ)	Bucak Zeliha Tolunay Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (MSKÜ)	Seydikemer Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu
Trakya Üniversitesi (TRÜ)	Keşan Yusuf Çapraz Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu

Kaynak: YÖK (2023)’te yer alan verilerden derlenmiştir.

Tablo 1'e göre Türkiye'de fakülte ve yüksekokul bünyesinde örgün eğitim veren altı adet Gümrük İşletme Bölümü bulunmaktadır. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Bucak Zeliha Tolunay Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu ve Iğdır Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Gümrük İşletme Bölümlerine 2019-2020; Tarsus Üniversitesi ve Bayburt Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakülteleri ile Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Seydikemer Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Gümrük İşletme Bölümlerine 2021-2022 döneminde ilk kez öğrenci yerleşmiştir. Dolayısıyla 2022 yılında 51 öğrencinin mezun olduğu Trakya Üniversitesi Keşan Yusuf Çapraz Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu dışında bölümlerin henüz mezunu bulunmamaktadır. Sayısı oldukça sınırlı düzeyde kalan Gümrük İşletme Bölümlerinde örgün eğitim hizmeti verilmektedir.

Aşağıdaki tabloda Yükseköğretim Program Atlasındaki Gümrük İşletme Bölümlerine ilişkin tercih stoku ve tercih sonuçlarına ilişkin 2022 yılı verileri yer almaktadır.

Tablo 2. Gümrük İşletme Bölümlerinin Kontenjan Stoku ve Tercih Sonuçları (2022)

Açıklama/Üniversite	BAÜ	İĞÜ	TAÜ	BMAEÜ	MSKÜ	TRÜ
Kontenjan/Yerleşen Aday Sayısı	31/31	52/52	41/41	31/31	31/31	62/62
Toplam Tercih Eden Aday Sayısı	402	740	1.614	719	1347	888
İlk Sırada Tercih Eden/Yerleşen Aday Sayısı	12/5	54/13	253/18	32/5	147/2	105/14
Taban Puan(0,12)	244,23543	227,33418	284,51761	270,67424	283,32483	265,14961
Taban Başarı Sırası(0,12)	950.291	1.182.860	524.186	648.395	533.959	704.765
Tavan Puan(0,12)	275,52777	291,91639	351,77453	321,23778	367,85386	351,65163
Tavan Başarı Sırası(0,12)	602.346	466.131	170.821	289.268	126.020	171.214
Yerleşenlerin Ortalama Diploma Notu Ort.	74,2	70,1	78,6	75,0	77,7	73,7
Yerleşen-Kadın Sayısı (Oranı)	18(%58,1)	15(%28,8)	23(%56,1)	14(%45,2)	17(%54,8)	26(%41,9)
Yerleşen-Erkek Sayısı (Oranı)	13(%41,9)	37(%71,2)	18(%43,9)	17(%54,8)	14(%45,2)	36(%58,1)
Yerleşen-Aynı Şehir-Sayısı (Oranı)	2(%6,5)	7(%13,5)	7(%17,1)	2(%6,5)	2(%6,5)	2(%3,2)
Yerleşen-Farklı Şehir-Sayısı (Oranı)	29(%93,5)	45(%86,5)	34(%82,9)	29(%93,5)	29(%93,5)	60(%96,8)

Kaynak: YÖK (2023)'te yer alan verilerden derlenmiştir.

Tablo 2'ye göre Gümrük İşletme Bölümlerine ayrılan ve oldukça düşük sayıda olduğu görülen kontenjanın (248) tamamına öğrenci yerleşmiştir. Bölümleri tercih eden toplam aday sayısı içerisinde ilk tercihine yerleşen aday oranı en düşük (%0,14) MSKÜ ve en yüksek (%1,75) İĞÜ ve ilk sırada tercih edip yerleşen adayların oranı en düşük (%1,36) MSKÜ ve en yüksek (%41,66) BAÜ Gümrük İşletme Bölümlerine aittir. Bölümlerin yerleşmeye esas tavan ve taban puanları arasındaki fark (140,51968) ile en düşük puanlı (1.182.860) ve en yüksek puanlı öğrencilerin başarı sırası (126.020) arasındaki fark oldukça fazladır. Bölümleri tercih eden öğrencilerden kadınların oranı (%45,6) erkeklerin oranının (%54,4) altındadır ve ikametgahları büyük oranda (%91,2) farklı şehirlerde dir.

Aşağıdaki tabloda Yükseköğretim Program Atlasındaki Gümrük İşletme Bölümlerini tercih eden adayların mezun oldukları lise alanlarına ilişkin 2022 yılı verileri yer almaktadır.

Tablo 3. Gümrük İşletme Bölümlerine Yerleşenlerin Mezun Oldukları Lise Alanları (2022)

Açıklama/Üniversite	BAÜ	İĞÜ	TAÜ	BMAEÜ	MSKÜ	TRÜ
Alanı Yok	20(%64,5)	32(%61,5)	31(%75,6)	26(%83,9)	25(%80,7)	49(%79)
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	2(%6,5)	-	-	-	-	1(%1,6)
Elektrik-Elektronik Teknolojisi	2(%6,5)	3(%5,8)	1(%2,4)	-	-	-
Bilişim Teknolojileri	2(%6,5)	2(%3,9)	-	-	-	1(%1,6)
İmam-Hatip	2(%6,5)	2(%3,9)	5(%12,2)	2(%6,5)	3(%9,7)	3(%4,8)
Güzellik ve Saç Bakım Hizmetleri	1(%3,2)	-	-	-	-	-
Sosyal/Fen ve Sosyal Bilimler Programı	2(%6,4)	-	-	-	1(%3,2)	-
Fen Bilimleri/Kimya	-	3(%5,8)	1(%2,4)	-	-	1(%6,4)
Muhasebe ve Finansman	-	2(%3,9)	1(%2,4)	-	-	2(%3,2)
Gemi Yapımı/Denizcilik	-	1(%1,9)	-	1(%3,2)	-	-
Hemşire-Ebe-Sağlık Mem./Sağlık Hiz.	-	2(%3,8)	-	-	1(%3,2)	-
Pazarlama ve Perakende Satış	-	1(%1,9)	-	-	-	-
Harita-Tapu-Kadastro	-	1(%1,9)	-	-	-	-
Yenilenebilir Enerji Teknolojileri	-	1(%1,9)	-	-	-	-
Ulaştırma/Yiyecek İçecek Hizmetleri	-	2(%3,8)	-	-	-	2(%3,2)
Türkçe-Matematik	-	-	2(%4,9)	-	1(%3,2)	-
Adalet/Büro Yönetimi	-	-	-	2(%6,4)	-	-

Kaynak: YÖK (2023)'te yer alan verilerden derlenmiştir.

Tablo 3'e göre Gümrük İşletme Bölümlerine yerleşen öğrencilerin lise mezuniyet alanları ağırlıklı olarak özel bir alana/mesleğe yönelik bir belirleme içermemektedir. Bunun dışında kalan lise mezuniyet alanlarının dağılımı heterojendir. Bu durum gümrük eğitimi açısından dezavantaj gibi görünse de gümrük işlemlerinin kapsamı bağlamında avantaj da oluşturmaktadır.

Gümrük İşletme Bölümü Mezunlarının İstihdam Edilebileceği Kariyer Meslekler

Gümrük İşletme Bölümü mezunlarının kamu veya özel sektörün gümrük ve dış ticaret alanlarıyla ilişkili birçok meslekte istihdamı mümkündür. Bu bağlamda mezunların denetim elemanı (gümrük müfettişi, ticaret denetmeni, muayene memuru), gümrük muhafaza, adli kolluk ve istihbarat elemanı (muhafaza memuru) veya idare personel; serbest meslek mensubu (gümrük müşavir yardımcısı ve gümrük müşaviri); gümrük, dış ticaret ve lojistik işlemlerinin gerçekleştirildiği özel sektör firmalarında, bankalarda, sigorta şirketlerinde, liman işletmelerinde, sektörel dış ticaret veya dış ticaret sermaye şirketlerinde, ihracatçı/ithalatçı birliklerinde ve kalkınma ajanslarında değişik statülerde istihdamı mümkündür. Aşağıda mevzuat ve ilan içerikleri yönüyle “Gümrük İşletme Bölümü mezunu olmak” ibaresinin, sözleşmeli muayene/muhafaza memuru sınavı haricinde, henüz yer almadığı ancak mezun kazanımlarıyla ilgili olması nedeniyle yakın zamanda bu eksikliğin giderileceği öngörülen bazı kariyer meslek sınavları incelenecektir.

Gümrük Grubu Ticaret Müfettiş Yardımcısı

Ticaret Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı Yönetmeliğinin (MBS, 2023c) “**Müfettiş yardımcılığına giriş sınavı**” başlıklı 16 ncı maddesi “*En az dört yıllık yükseköğrenim veren hukuk, iktisat, siyasal bilgiler, işletme, iktisadi ve idari bilimler fakülteleriyle bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilen yurt içi ya da yurt dışındaki öğretim kurumlarından mezun olmak...Kamu Personeli Seçme Sınavında Başkanlığa tespit ve ilan edilecek asgari puanı almış olmak*”; “**Başvuruların incelenmesi ve adayların sınava kabulü**” başlıklı 19 uncu maddesi “*Başkanlık...giriş sınavına katılabilecek adaylara ilişkin listeyi Kamu Personeli Seçme Sınavı puanı en yüksek adaydan başlamak suretiyle düzenler...Giriş sınavına çağrılacak aday sayısı, atama yapılacak kadro sayısının yirmi katını geçmemek üzere sınav duyurusunda belirtilir*”; “**Sınav konuları**” başlıklı 20 ncı maddesi “(1) *Yazılı sınav aşağıda belirtilen konularda yapılır: a) Maliye ve Ekonomi Grubu: 1) Maliye teorisi ve maliye politikası, 2) Vergi teorisi ve Türk vergi sisteminin genel esasları, 3) Kamu gelirleri ve giderleri, 4) Bütçe ve kamu borçları, 5) Mikroekonomi ve makroekonomi, 6) Para-banka teorileri, 7) Uluslararası ekonomi b) Kamu Hukuku Grubu: 1) Anayasa Hukuku (Genel Esaslar), 2) İdare Hukuku (Genel Esaslar ve İdari Yargı), 3) Ceza Hukuku, 4) Ceza Muhakemesi Hukuku (Genel Esaslar), c) Özel Hukuk Grubu: 1) Ticaret Hukuku (Deniz Ticareti ve Sigorta Hukuku hariç), 2) Borçlar Hukuku (Genel Esaslar), 3) Medeni Hukuk (Aile Hukuku ve Miras Hukuku hariç), ç) Muhasebe Grubu: 1) Genel muhasebe, 2) Şirketler muhasebesi, 3) Mali tablolar analizi, 4) Temel maliyet muhasebesi” ve “**Sınav sonuçlarının değerlendirilmesi**” başlıklı 23 üncü maddesi “*Sözlü sınavda adaylar; a) Yazılı sınav konularına ilişkin bilgi düzeyi, b) Bir konuyu kavrayıp özetleme, ifade yeteneği ve muhakeme gücü, c) Liyakati, temsil kabiliyeti, davranış ve tepkilerinin mesleğe uygunluğu, ç) Özgüveni, ikna kabiliyeti ve inandırıcılığı, d) Genel yetenek ve genel kültürü, e) Bilimsel ve teknolojik gelişmelere açıklığı, yönlerinden ayrı ayrı puan vermek suretiyle değerlendirilir*” şeklindedir.*

Ticaret Bakanlığı tarafından 2022 yılında yayımlanan Ticaret Müfettiş Yardımcılığı Giriş Sınavı İlanının (TB, 2023) “**Sınav Giriş Şartları**” başlıklı kısmında ise “*ÖSYM tarafından 2020 ve 2021 yıllarında yapılan Kamu Personeli Seçme Sınavlarının (...) birinden KPSSP48 puan türünden 80 (seksen) ve üzerinde puan almış olmak kaydıyla*” ifadesine yer verilmiştir.

Ticaret Uzman Yardımcılığı

Ticaret Uzmanlığı Yönetmeliğinin (MBS, 2023ç) “**Giriş sınavı**” başlıklı 4/1 inci maddesi “*Uzman yardımcıları, mesleğe özel yarışma sınavı ile alınır. Giriş sınavı, KPSS sonuçlarına göre belirlenen adaylar için Bakanlık tarafından yapılan yazılı ve sözlü sınavdan oluşur*”; “**Giriş sınavı başvuru şartları**” başlıklı 6 ncı maddesi “*En az dört yıllık eğitim veren yükseköğretim kurumlarının siyasal bilgiler, hukuk, iktisadi ve idari bilimler, iktisat, işletme, mühendislik ve ziraat fakülteleri ile diğer fakültelerin en az dört yıllık dış ticaret, uluslararası ticaret, uluslararası ticaret ve lojistik, lojistik yönetimi, uluslararası lojistik ve taşımacılık, matematik ve istatistik bölümlerinden veya bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilen yurt içindeki veya yurt dışındaki öğretim kurumlarından mezun olmak...Son başvuru tarihi itibarıyla son iki yıl içinde Almanca, Arapça, Çince, Fransızca, İngilizce, İspanyolca, Rusça dillerinin birinden YDS/e-YDS'den en az (C) seviyesinde olmak üzere giriş sınavı ilanında belirtilen seviyede veya dil yeterliği bakımından bunlara denkliği ÖSYM tarafından kabul edilen ve uluslararası geçerliliği bulunan belgeye sahip olmak*”; “**Yazılı sınav**” başlıklı 10 uncu maddesi “*Yazılı sınav, öğrenim dalları itibarıyla atama yapılacak kadro sayısının yirmi katından fazla olmamak kaydı ile KPSS başarı sırasına göre Bakanlık tarafından belirlenen sayıda aday çağrılır...Yazılı sınav, ihtiyaç duyulan öğrenim dallarına göre belirlenecek konulara ilaveten genel ekonomi bilgisi ve yabancı dil konularında yapılır...Yazılı sınav*

konuları ve ağırlıkları giriş sınavı duyurusunda belirtilir” ve “**Sözlü sınav**” başlıklı 11 nci maddesi “Sözlü sınavta, öğrenim dalları itibarıyla yazılı sınav puanı en yüksek olan adaydan başlamak suretiyle giriş sınavı duyurusunda belirtilen atama yapılacak kadro sayısının üç katı kadar aday, öğrenim dalları itibarıyla ayrı ayrı çağrılır...Sözlü sınav, adayların; a) Giriş sınavı duyurusunda belirtilen sınav konularına ilişkin bilgi düzeyi, b) Bir konuyu kavrayıp özetleme, ifade yeteneği ve muhakeme gücü, c) Liyakati, temsil kabiliyeti, davranış ve tepkilerinin mesleğe uygunluğu, ç) Özgüveni, ikna kabiliyeti ve inandırıcılığı, d) Genel yetenek ve genel kültürü, e) Bilimsel ve teknolojik gelişmelere açıklığı, yönlerinden değerlendirilerek ayrı ayrı puan verilmesi suretiyle gerçekleştirilir” şeklindedir.

Ticaret Bakanlığı tarafından 2022 yılında yayımlanan Ticaret Uzman Yardımcılığı Giriş Sınavı İlanının (TB, 2022a) “**Genel Bilgiler**” kısmında “7.İstatistik: KPSS-P12, KPSS-P13; 8.İktisat: KPSS-P14, KPSS-P15, KPSS-P16, KPSS-P17; 9.Uluslararası İlişkiler: KPSS-P34, KPSS-P35, KPSS-P36, KPSS-P37, 10. İşletme: KPSS-P24, KPSS-P25, KPSS-P26, KPSS-P27, 11. Kamu Yönetimi: KPSS-P29, KPSS-P30, KPSS-P31, KPSS-P32, 12. Hukuk: KPSS-P4; 13. Maliye: KPSS-P19, KPSS-P20, KPSS-P21, KPSS-P22”; “**Sınav Katılma Şartları**” başlıklı kısmında “Başvuru tarihinde geçerli...ilgili KPSS puan türünden 70 ve üzeri puan almak” ve “**Yazılı Sınav Konuları**” başlıklı kısmında “Yazılı sınav klasik usulde ve 2 (iki) oturum şeklinde yapılacaktır. I. Oturum: Alan Bilgisi ve Genel Ekonomi Bilgisi II. Oturum: Yabancı Dil Bilgisi Yazılı sınavda sonuç puanı hesaplamada soruların ağırlıkları % 30 Alan Bilgisi, % 30 Genel Ekonomi Bilgisi ve % 40 Yabancı Dil Bilgisi şeklinde olacaktır. -Alan Bilgisi Sınavı: Adayların kendi bölümleri ile ilgili aşağıda belirtilen konu başlıkları, yazılı Alan Bilgisi Sınavının genel çerçevesini belirlemekte olup bu husus, her konu başlığından soru sorulacağı anlamına gelmemektedir...İstatistik: Olasılık Teorisi, Örneklem Analizi, Zaman Dizileri Analizi, Stokastik Süreçler, Regresyon Analizi, Varyans Analizi, Kategorisel Veri Analizleri...İktisat: İktisadi Doktrinler Tarihi, Mikro İktisat, Makro İktisat, Para-Banka-Kredi, Uluslararası İktisat, Kalkınma-Büyüme ...Uluslararası İlişkiler: Uluslararası İlişkiler Teorileri, Uluslararası Hukuk, Siyasi Tarih, Uluslararası Güncel Sorunlar, Uluslararası Örgütler, Türk Dış Politikası...İşletme: Temel Kavramlar, İşletme Yönetimi, Üretim Yönetimi, Pazarlama Yönetimi, Finansal Yönetim, Uluslararası Finans, İşletme İktisadı ve Genel İşletme...Kamu Yönetimi: Siyaset Bilimi, Anayasa Hukuku, Yönetim Bilimleri, Yönetim Hukuku, Kentleşme ve Çevre Sorunları, İdarenin Kuruluşu...Hukuk: Hukukun Temel İlkeleri, İdare Hukuku ve İdari Yargı, Ceza Hukuku (Genel Hükümler), Medeni Hukuk, Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), Ticaret Hukuku (Genel Hükümler- Şirketler-Kıymetli Evrak), İcra ve İflas Hukuku...Maliye: Kamu Maliyesi (Kamu Harcamaları, Kamu Gelirleri, Kamu Borçları), Maliye Teorisi, Bütçe ve Kamu Finansmanı, Vergi Hukuku, Maliye Politikası...-Genel Ekonomi Bilgisi Sınavı...Genel Ekonomi Bilgisi Sınavı yukarıdaki tabloda belirtilen tüm bölümler için ortak olacaktır...Genel İktisat Bilgisi ve Teorileri, Türkiye ve Dünya Ekonomisinde Yaşanan Güncel Gelişmeler, Küresel Dış Ticarete Yaşanan Güncel Gelişmeler, Ticaret Bakanlığının Görev ve Yetki Alanında Bulunan Konularla İlgili Güncel Gelişmeler...-Yabancı Dil Bilgisi Sınavı...Yabancı Dil Bilgisi Sınavı...tüm bölümler için ortak olacaktır. Yabancı Dil Bilgisi Sınavı Almanca, Fransızca ve İngilizce dillerinden birinde Bakanlıkça belirlenen konu başlıkları çerçevesinde kompozisyon ile yabancı dilden Türkçeye Türkçeden yabancı dile tercüme şeklinde yapılacaktır” ifadelerine yer verilmiştir.

Ticaret Denetmen Yardımcısı

Ticaret Bakanlığı Ticaret Denetmenliği Yönetmeliğinin (MBS, 2023d) “**Giriş sınavı**” başlıklı 6 nci maddesi “Giriş sınavının yazılı ve sözlü olarak yapılması halinde yazılı sınavta, KPSS başarı sırasına göre, atama yapılacak kadro sayısının yirmi katından fazla olmamak kaydı ile aday çağrılır. Yalnızca sözlü sınav yapılması halinde ise, KPSS başarı sırasına göre, atama yapılacak kadro sayısının üç katından fazla olmamak kaydı ile aday çağrılır”; “**Başvuru şartları**” başlıklı 8 inci maddesi “Üniversitelerin en az dört yıllık eğitim veren siyasal bilgiler, hukuk, iktisadi ve idari bilimler, iktisat, işletme, mühendislik ve ziraat fakülteleri ile diğer fakültelerin mühendislik, fizik, kimya, biyoloji, dış ticaret, uluslararası ticaret ve lojistik, uluslararası ticaret ve istatistik bölümleri ya da bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilen yurt içindeki veya yurt dışındaki öğretim kurumlarından mezun olmak...Giriş sınavı duyurusunda belirtilen KPSS puan türünde veya türlerinden Bakanlıkça belirlenen asgari puanı almış olmak”; “**Yazılı sınav**” başlıklı 12 nci maddesi “Yazılı sınav, ihtiyaç duyulan öğrenim dallarına göre belirlenecek konulara ilaveten genel ekonomi bilgisi alanında yapılır. Yazılı sınav konuları ve ağırlıkları giriş sınavı duyurusunda belirtilir” ve “**Sözlü sınav**” başlıklı 15 inci maddesi “Sözlü sınav, adayların; a) Giriş sınavı duyurusunda belirtilen sınav konularına ilişkin bilgi düzeyi, b) Bir konuyu kavrayıp özetleme, ifade yeteneği ve muhakeme gücü, c) Liyakati, temsil kabiliyeti, davranış ve tepkilerinin mesleğe uygunluğu,

c) Özgüveni, ikna kabiliyeti ve inandırıcılığı, d) Genel yetenek ve genel kültürü, e) Bilimsel ve teknolojik gelişmelere açıklığı, yönlerinden değerlendirilerek, ayrı ayrı puan verilmek suretiyle gerçekleştirilir” şeklindedir.

Ticaret Bakanlığı tarafından 2022 yılında yayımlanan Ticaret Denetmen Yardımcılığı Giriş Sınavı İlanının (TB, 2022b) “**Genel Bilgiler**” kısmında “7.Hukuk: KPSS-P4; 8.İktisat: KPSS-P14, KPSS-P15, KPSS-P16, KPSS-P17; 9.Kamu Yönetimi: KPSS-P29, KPSS-P30, KPSS-P31, KPSS-P32; 10.Uluslararası İlişkiler: KPSS-P34, KPSS-P35, KPSS-P36, KPSS-P37, 11.İşletme: KPSS-P24, KPSS-P25, KPSS-P26, KPSS-P27; 12.Maliye: KPSS-P19, KPSS-P20, KPSS-P21, KPSS-P22”; “**Sınav Katılma Şartları**” başlıklı kısmında “Başvuru tarihinde geçerli ÖSYM tarafından yapılan Kamu Personeli Seçme Sınavından...ilgili KPSS puan türünden 70 ve üzeri puan almak”; “**Yazılı Sınav Konuları**” başlıklı kısmı “Yazılı sınav test usulde tek oturum şeklinde Alan Bilgisi ve Genel Ekonomi Bilgisi alanlarında yapılacaktır. Yazılı sınavda sonuç puanı hesaplamada soruların ağırlıkları % 40 Alan Bilgisi, % 60 Genel Ekonomi Bilgisi şeklinde olacaktır. - Alan Bilgisi Sınavı: Adayların kendi bölümleri ile ilgili aşağıda belirtilen konu başlıkları, yazılı Alan Bilgisi Sınavının genel çerçevesini belirlemekte olup bu husus, her konu başlığından soru sorulacağı anlamına gelmemektedir... Hukuk: İdare Hukuku ve İdari Yargı, Ceza Hukuku (Genel Hükümler), Medeni Hukuk, Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), Ticaret Hukuku (Genel Hükümler- Şirketler- Kıymetli Evrak), İcra ve İflas Hukuku, Vergi Hukuku İktisat: İktisadi Doktrinler Tarihi, Mikro İktisat, Makro İktisat, Para-Banka-Kredi, Uluslararası İktisat, Kalkınma-Büyüme Kamu Yönetimi: Siyaset Bilimi, Anayasa Hukuku, Yönetim Bilimleri, Yönetim Hukuku, Kentleşme ve Çevre Sorunları, İdarenin Kuruluşu Uluslararası İlişkiler: Uluslararası İlişkiler Teorileri, Uluslararası Hukuk, Siyasi Tarih, Uluslararası Güncel Sorunlar, Uluslararası Örgütler, Türk Dış Politikası İşletme: Temel Kavramlar, İşletme Yönetimi, Üretim Yönetimi, Pazarlama Yönetimi, Finansal Yönetim, Uluslararası Finans, İşletme İktisadi ve Genel İşletme Maliye: Kamu Maliyesi (Kamu Harcamaları, Kamu Gelirleri, Kamu Borçları), Maliye Teorisi, Bütçe ve Kamu Finansmanı, Vergi Hukuku, Maliye Politikası - Genel Ekonomi Bilgisi Sınavı: Genel Ekonomi Bilgisi Sınavı yukarıdaki tabloda belirtilen tüm bölümler için ortak olacaktır. Genel İktisat Bilgisi ve Teorileri, Türkiye ve Dünya Ekonomisinde Yaşanan Güncel Gelişmeler, Küresel Dış Ticarete Yaşanan Güncel Gelişmeler, Ticaret Bakanlığının Görev ve Yetki Alanında Bulunan Konularla İlgili Güncel Gelişmeler” ve “**Sözlü sınav konuları**” başlıklı kısmında “Sözlü sınav, adayların; a) Giriş sınavı duyurusunda belirtilen sınav konularına ilişkin bilgi düzeyi, b) Bir konuyu kavrayıp özetleme, ifade yeteneği ve muhakeme gücü, c) Liyakati, temsil kabiliyeti, davranış ve tepkilerinin mesleğe uygunluğu, ç) Özgüveni, ikna kabiliyeti ve inandırıcılığı, d) Genel yetenek ve genel kültürü, e) Bilimsel ve teknolojik gelişmelere açıklığı, Yönlerinden değerlendirilerek, ayrı ayrı puan verilmek suretiyle gerçekleştirilecektir” ifadelerine yer verilmiştir.

Sözleşmeli Gümrük Muayene Memuru ve Gümrük Muhafaza Memuru

Ticaret Bakanlığı en az lisans düzeyinde mezun olmak şartıyla KPSS B Grubu kapsamında ve Devlet Memurları Kanununun (MBS, 2023e) 4/B maddesi hükmü ile 7/15754 sayılı Bakanlar Kurulu Karar eki Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslar (MBS, 2023f) çerçevesinde muayene memuru ve muhafaza memuru istihdam etmektedir. Söz konusu Esasın “**Sınav şartı**” başlıklı Ek 2 nci maddesi “Kamu kurum ve kuruluşları...a) Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) (B) grubu puan sıralaması esas alınmak suretiyle doğrudan yapılacak merkezî yerleştirme, b) Yazılı ve/veya sözlü sınav yapılmaksızın, KPSS (B) grubu puan sıralaması esas alınmak suretiyle ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından yapılacak yerleştirme, c) ...Bu Esaslara ekli 3 sayılı cetvelde unvanları belirtilen sözleşmeli personel pozisyonlarına KPSS (B) grubu puan sırasına konulmak kaydıyla...ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından yapılacak yazılı ve/veya sözlü sınav başarısız sırasına göre yapılacak yerleştirme, yöntemlerinden herhangi biri ile sözleşmeli personel istihdam edebilirler...Ticaret Bakanlığında bu Esaslar kapsamında istihdam edilmek üzere alınacak gümrük muhafaza memuru ve muayene memuru unvanlı sözleşmeli personel, yukarıdaki hükümlere bağlı olmaksızın KPSS (B) grubu puan sırasına konulmak kaydıyla KPSS puanı yetmiş ve üzeri olanlar arasından her bir unvan için boş bulunan sözleşmeli personel pozisyonunun dört katına kadar çağrılacak adaylar arasından, Bakanlıkça belirlenecek usul ve esaslara göre yapılacak sözlü ve/veya uygulama sınav sonucuna göre çalıştırılabilir” şeklindedir.

Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan sözleşmeli personel alım ilanının (TB, 2022c) “**Sözleşmeli muayene memuru-Sınav katılma şartları**” başlıklı kısmında “...En az dört yıllık eğitim veren fakülte ve yüksekokulların hukuk, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler, iktisat, ekonomi, kamu yönetimi, siyaset bilimi ve kamu yönetimi, işletme, maliye, ekonometri, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri, istatistik, uluslararası ticaret ve lojistik, uluslararası ticaret ve işletmecilik, uluslararası ticaret ve finans, finans ve bankacılık, gümrük işletme ile muhasebe ve finans yönetimi bölümlerinden ya da bunlara denkliği/eşdeğerliliği

Yükseköğretim Kurulu tarafından onaylanmış yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarının yukarıda belirtilen bölümlerinden mezun olmak...ÖSYM tarafından 2022 yılında yapılan Kamu Personeli Seçme Sınavından, KPSS P3 puan türünden 70 (yetmiş) ve üzeri puan almak”; “**Sınavın Şekli ve Değerlendirilmesi**” başlıklı kısmında “Sözlü sınava, KPSS başarı sırasına göre atama yapılacak pozisyon sayısının üç katı aday çağrılacaktır...Sınav sözlü olarak gerçekleştirilecek olup, sınava girmeye hak kazanan adaylar; kavrama, muhakeme ve ifade yeteneği; liyakati, temsil kabiliyeti, davranış ve tepkilerinin mesleğe uygunluğu; özgüveni, ikna kabiliyeti ve inandırıcılığı; mezun olduğu öğrenim dalı itibarıyla bilgi düzeyi, genel yeteneği ve genel kültürü; bilimsel ve teknolojik gelişmelere açıklığı...hesaplanacaktır”; “**Sözleşmeli Gümrük Muhafaza Memuru-Sınava Katılma Şartları**” başlıklı kısmında “En az dört yıllık eğitim veren fakülte ve yüksekokulların hukuk, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler, iktisat, ekonomi, kamu yönetimi, siyaset bilimi ve kamu yönetimi, işletme, maliye, ekonometri, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri, istatistik, uluslararası ticaret ve lojistik, uluslararası ticaret ve işletmecilik, uluslararası ticaret ve finans, finans ve bankacılık, gümrük işletme ile muhasebe ve finans yönetimi bölümlerinden ya da bunlara denkliği/ eşdeğerliliği Yükseköğretim Kurulu tarafından onaylanmış yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarının yukarıda belirtilen bölümlerinden mezun olmak...ÖSYM tarafından 2022 yılında yapılan Kamu Personeli Seçme Sınavından, KPSS P3 puan türünden 70 (yetmiş) ve üzeri puan almak” ve “**Sınavın şekli ve değerlendirilmesi**” başlıklı kısmında “Adayların parkur sınavından aldıkları puanlar, fiziki yeterlilik sınav puanını oluşturacaktır. Bu puan (kadın/erkek karışık) en yüksekte başlayıp sıralanacak ve alım yapılacak pozisyon sayısının 2 (iki) katı aday sözlü sınava çağrılacaktır...Sözlü sınava girmeye hak kazanan adaylar; kavrama, muhakeme ve ifade yeteneği; liyakati, temsil kabiliyeti, davranış ve tepkilerinin mesleğe uygunluğu; özgüveni, ikna kabiliyeti ve inandırıcılığı; mezun olduğu öğrenim dalına ilişkin bilgi düzeyi, genel yeteneği ve genel kültürü; bilimsel ve teknolojik gelişmelere açıklığı yönlerinden...değerlendirilecektir” ifadelerine yer verilmiştir.

Gümrük Müşavir Yardımcısı

Gümrük müşavirlerinin gümrük işlemlerinin yerine getirilmesi bakımından önemli görevleri bulunmaktadır. Bu görevlerini dolaylı temsil yoluyla ve serbest meslek erbabı olarak yerine getiren gümrük müşavir yardımcısı ve sonrasında gümrük müşaviri olabilmek için Ticaret Bakanlığı tarafından Gümrük Kanununa (MBS, 2023ç) göre yapılan giriş sınavında başarılı olmak şarttır. Zira Kanunun 227 nci maddesi “Gümrük müşavir yardımcısı olabilecek kişilerin aşağıda belirtilen koşullara sahip olmaları gerekir...i) Hukuk, iktisat, maliye, işletme, muhasebe, bankacılık, kamu yönetimi, siyasal bilgiler ve endüstri mühendisliği dallarında eğitim veren fakülte ve yüksekokullardan veya denkliği Yüksek Öğretim Kurumunca tasdik edilmiş yabancı yükseköğretim kurumlarından en az lisans seviyesinde mezun olmak, ii) Diğer öğretim kurumlarından lisans seviyesinde mezun olduktan sonra (i) alt bendinde belirtilen bilim dallarından lisansüstü seviyede diploma almış olmak ya da ön lisans eğitimi veren gümrük, dış ticaret ve Avrupa Birliği konularında uzmanlık programı olan meslek yüksekokullarından mezun olmak...Yapılan gümrük mevzuatı ve gümrüğe ilişkin iktisadi, ticari ve mali konuları kapsayan sınavda başarılı olmak” şeklindedir.

Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan Gümrük Müşavirliği ve Gümrük Müşavir Yardımcılığı Sınavı Uygulama Kılavuzunun (TB, 2019) “**Sınav konuları ve soru sayısı**” kısmında “Gümrük Müşavirliği Sınavı...4458 sayılı Gümrük Kanunu ve gümrük mevzuatının uygulanmasına ilişkin ikincil düzenlemeler..5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu ve bu Kanuna ilişkin ikincil düzenlemeler...Dış ticaret ve kambiyo mevzuatı...Gümrüğe ilişkin iktisadi, ticari ve mali konular, uluslararası anlaşmalar ile Avrupa Birliği mevzuatının gümrüğe ilişkin hükümleri...Türk Gümrük Tarife Cetveli ve İzahnamesi...Gümrük Müşavir Yardımcılığı Sınavı... Türkçe, Matematik, Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük ile vatandaşlık bilgisi konularını içeren genel yetenek ve genel kültür soruları...4458 sayılı Gümrük Kanunu ve gümrük mevzuatının uygulanmasına ilişkin ikincil düzenlemeler...5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu ve bu Kanuna ilişkin ikincil düzenlemeler...” ifadeleri yer almaktadır.

İhracatçı Birlikleri Uzman Yardımcısı ve İdari Personeli

Gümrük İşletme Bölümü mezunlarının istihdam edilebileceği pozisyonlar arasında İhracatçı Birliklerinde uzman yardımcısı ve idari personel kadroları da bulunmaktadır. Bölüm mezunlarının bu kadrolarda istihdam edilmesi ise Türkiye İhracatçılar Meclisi ile İhracatçı Birliklerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun (MBS, 2023ğ) 202 nci maddesi ile Türkiye İhracatçılar Meclisi ve İhracatçı Birlikleri İnsan Kaynakları Yönetmeliği (MBS, 2023h) ve Türkiye İhracatçılar Meclisi ve İhracatçı Birlikleri İnsan Kaynakları Sınav Yönetmeliğine (MBS, 2023ı) göre yapılacak sınavlara göre gerçekleşecektir. Zira Sınav Yönetmeliğinin “**İlk Defa İşe Alınacaklar İçin Yapılan Yarışma**

Sınavı ve İşe Başlama” başlıklı 5/2.b maddesi “Uzman yardımcısı için, en az dört yıllık eğitim veren siyaset bilgileri, hukuk, iktisadi ve idari bilimler, iktisat, işletme, iletişim ve mühendislik fakülteleri ile diğer dört yıllık eğitim veren üniversite ve fakültelerin kamu yönetimi, uluslararası ticaret, matematik, istatistik, ekonometri, mimarlık ve tasarım bölümlerinden veya yüksekokullardan ya da bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından onaylanmış yabancı fakülte veya yüksekokullardan mezun veya dört yıllık fakülte veya yüksekokul mezunu olmak kaydıyla yukarıda belirtilen alanlardan en az birinde yüksek lisans derecesi olmak...İdari personel için, en az iki yıllık eğitim veren yüksekokul mezunu olmak” ve “**Yarışma sınavı**” başlıklı 6 ncı maddesi “Yarışma sınavına katılmak üzere başvuran adaylar, her bir unvan için, duyuruda belirtilen eleme sınavında [KPSS], ilgili puan türünden aldıkları puana göre sıralamaya tabi tutularak, ilgili unvan için 10 adaydan az olmamak üzere belirtilen kontenjanın dört katı kadar aday sınava çağrılır...Yarışma sınavı sözlü sınav şeklinde yapılır...Kurulu üyelerinin her biri, yarışma sınavında adaylara, genel kültür, iletişim ve analitik düşünme yeteneği, hal, tavır ve davranışlarındaki genel görünüm ile mesleki bilgi gibi hizmetin gerektirdiği niteliklerini göz önüne alarak not verir” şeklindedir.

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) tarafından uzman yardımcısı alımı duyurusunun (TİM, 2023) “**Sınav Katılma Şartları**” başlıklı kısmında “belirtilen puan türünden [KPSSP3] 2021-2022 yıllarında yapılan Kamu Personeli Seçme Sınavlarında en az 70 ve yukarı puan almış olmak...Yabancı Dil Sınavlarından (YDS/e-YDS) en az 70 puan veya uluslararası kabul gören dil sınavlarından ÖSYM tarafından yayımlanan Yabancı Dil Eşdeğerlik Tablosuna göre 70 puana karşılık gelen asgari puanı almış olmak...En az dört yıllık eğitim veren fakültelerin; kamu yönetimi, siyaset bilimi ve kamu yönetimi, işletme, iktisat, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler, uluslararası ticaret, ekonomi, maliye, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri, istatistik, ekonometri, bilgisayar mühendisliği, yazılım mühendisliği, bilişim sistemleri mühendisliği, endüstri mühendisliği ve işletme mühendisliği bölümlerinden veya yüksekokullardan ya da bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından onaylanmış yabancı fakülte veya yüksekokullardan mezun olmak...Sözlü sınav, adayların, genel kültür, iletişim ve analitik düşünme yeteneği, hal, tavır ve davranışlarındaki genel görünüm ile mesleki bilgi gibi hizmetin gerektirdiği niteliklere sahip olup olmadıklarının değerlendirileceği ve yabancı dil bilgilerinin ölçüleceği bir mülakat niteliğinde olacaktır” ifadeleri yer almaktadır. Yine İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri (İMMİB) Genel Sekreterliği tarafından uzman yardımcısı alımı için yayımlanan personel alımı duyurusunun (İMMİB, 2020) “**Sınav Katılma Şartları**” başlıklı kısmı “4 yıllık Fakültelerin...[Uluslararası İlişkiler, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Kamu Yönetimi, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik, Uluslararası İşletme Yönetimi, Uluslararası Girişimcilik, İktisat, İşletme, Ekonomi, Ekonometri, Uluslararası Ticaret, Uluslararası İşletmecilik ve Finans, Uluslararası Ticaret ve Finans, Uluslararası Lojistik ve Taşımacılık, Ekonomi ve Finans, Uluslararası İşletmecilik ve Ticaret, Uluslararası Lojistik Yönetimi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Yönetimi]...bölümlerinden mezun olmak...Uzman Yardımcılığı kadrosu için...belirtilen yabancı dillerden birinden, ÖSYM tarafından...gerçekleşen Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavlarından ve/veya e-YDS sınavlarından, en az 70 ve yukarı puan almış olmak veya dil yeterliği bakımından buna denkliği kabul edilen ve uluslararası geçerliliği bulunan belgeye sahip olmak...Kamu Personeli Seçme Sınavlarında belirtilen puan türlerinden en az 70 puan ve yukarı almış olmak...Sözlü sınav, adayların, genel kültür, iletişim ve analitik düşünme yeteneği, hal, tavır ve davranışlarındaki genel görünüm ile mesleki bilgi gibi hizmetin gerektirdiği niteliklere sahip olup olmadıkları göz önüne alınacak ve yabancı dil bilgilerinin ölçüleceği bir mülakat niteliğinde olacaktır” şeklindedir.

Kalkınma Ajansı Uzman Personeli

Türkiye'nin kalkınmasında kamu sektörü ile özel sektör arasında işbirliğinin sağlanması ve sürdürülmesi konusunda görev ve sorumlulukları bulunan kalkınma ajansları da Gümrük İşletme Bölümü mezunlarının istihdam edilebileceği pozisyonlara sahiptir. Zira Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliğinin (MBS, 2023i) “**Uzman personel ve hukuk müşaviri için aranan özel şartlar**” başlıklı 10 uncu maddesi “Ajanslarda istihdam edilecek uzman personelin öncelikle...Kamu Personel Seçme Sınavına girmeleri ve bu sınavdan...her bir öğrenim dalı itibarıyla, son başvuru tarihi itibarıyla geçerliliği bulunan ve 80 puandan az olmamak üzere belirleyeceği bir KPSS taban puanı almış olmaları şarttır. Bu KPSS taban puanı, yarışma sınavına girecek yeterli aday bulunamaması ve Ajans ibtiyâçlarının zorunlu kalması halinde, 70 puanın altına düşmemek kaydıyla Yönetim Kurulu Kararı ile indirilebilir...Uzman personel için yarışma sınavı, en az dört yıllık lisans eğitimi veren yükseköğretim kurumlarının veya bunlara denkliği YÖK tarafından kabul edilen yurt içindeki veya yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarının Ajans tarafından belirlenen ve sınav ilanında belirtilen bölümlerinden mezun olmuş, son başvuru tarihinden önceki 5 yıl içinde İngilizce dilinden YDS'den (C) düzeyinde

veya dil yeterliği bakımından bunlara denkliği kabul edilen ve uluslararası geçerliliği bulunan başka bir sınavdan asgari (C) düzeyine karşılık gelen puanın eşdeğerini sağlayan belgeye başvuru tarihi itibarıyla sahip adaylar arasında gerçekleştirilir...Ajansta istihdam edilecek uzman personel bakımından, kamu kesimi veya özel kesimde aşağıdaki konularda en az beş yıl fiilen başarılı olarak çalışmış ve son başvuru tarihi itibarıyla 50 yaşını doldurmamış olan kişiler, KPSS'ye girme şartı aranmaksızın doğrudan sözlü sınavla alınabilir"; "**Yarışma sınavı**" başlıklı 13 üncü maddesi "4 sayılı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 200 üncü maddesine göre Ajanslarda istihdam edilecek...uzman personel ve destek personeli, Ajans tarafından sözlü sınav şeklinde yapılacak yarışma sınavı ile belirlenir" ve "**Yarışma sınavının yapılışı**" başlıklı 17 nci maddesi "Sınav kurulu üyeleri, adayın çalıştığı alandaki uzmanlık düzeyi, mesleki tecrübe ve bilgi birikimi, yabancı dil bilgisi ve bilinen yabancı dili kullanabilme düzeyi, adayın kavrayış, ifade ve temsil kabiliyeti, muhakeme gücü, görevlendirilecek pozisyona yatkınlık, davranış ve tepkilerinin mesleğe uygunluğu gibi niteliklere sahip olup olmadığını da göz önüne alarak her adaya ayrı ayrı not verir" şeklindedir.

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı tarafından Resmi Gazetede yayımlanan personel alım ilanında iş deneyimine istinaden İşletme, Uluslararası İlişkiler ve İktisat bölümü mezunu uzman personel alınacağı ve uzman personel için tercih nedenleri arasında belgelendirmek şartıyla "ithalat, ihracat ve gümrük işlemleri" olduğu bilgisine yer verilmiştir (RG, 2022).

KPSS-Eleme Sınavı

KPSS, gümrük müşaviri yardımcısı sınavı haricinde, Gümrük İşletme Bölümü mezunlarının istihdam edilebileceği kariyer meslekler için eleme sınavı niteliği taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle mezunların giriş sınavlarına katılabilmesi öncelikle KPSS'de yeterli seviyede sonuç elde etmesi şartına bağlıdır. Yine yabancı dil başarı düzeyi belirlenmiş ise mezunların bu şartı da sağlamış olmaları gerekmektedir.

KPSS'de bütün adayların katılmak zorunda olduğu Genel Yetenek ve Genel Kültür testleri ile adayların meslek tercihlerine göre katılabilecekleri alan testleri bulunmaktadır. ÖSYM tarafından yayımlanan 2022-KPSS Kılavuzuna (ÖSYM, 2022a) göre Genel Yetenek testi "sözel akıl yürütme (muhakeme) becerilerini, dil bilgisi ve yazım kurallarını ölçmeye yönelik" sözel sorulardan ve "sayısal ve mantıksal akıl yürütme (muhakeme) becerilerini ölçmeye yönelik" sayısal sorulardan oluşmaktadır. Genel Kültür testi ise "1) Tarih; (a) Osmanlı Öncesi Türk Devletleri Tarihi (Siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeler), (b) Osmanlı Tarihi (XIII. yüzyıldan XX. yüzyıl başlarına kadar yaşanan siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeler), (c) Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi (XX. yüzyıl başından XX. Yüzyılın ortalarına kadar, Osmanlı Devleti'nin yıkılışından İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Türkiye tarihinde yaşanan siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeler), (ç) Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi (XX. yüzyılın başlangıcından günümüze kadar Dünyada; İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar Türkiye'de yaşanan siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeler), 2) Türkiye Coğrafyası (a) Türkiye'nin fiziki özellikleri, (b) Türkiye'nin beşeri özellikleri, (c) Türkiye'nin ekonomik özellikleri; 3) Temel Yurttaşlık Bilgisi (a) Hukuk başlangıcı, (b) Anayasa, İnsan Hakları Hukuku, (c) İdare; 4) Türkiye ve Dünya ile İlgili Genel, Kültürel ve Güncel Sosyoekonomik Konular" kapsamına giren sorulardan oluşmaktadır. Belirtilen konuların testler içerisindeki dağılımı homojen değildir. Kurum sınavları açısından eleme sınavı türünün KPSSP3 olması durumunda bu puan türünün testlere göre hesaplanmasında esas alınan katsayılar "Genel Yetenek için 0,50 ve Genel Kültür için 0,50" olarak belirlenmiştir (ÖSYM, 2022a). 2022 yılı KPSS verilerine göre 60 sorudan oluşan Genel Yetenek sınavına giren aday sayısı 1.175.584 olup ortalama net sayısı 20,435 ve 60 sorudan oluşan Genel Kültür sınavına giren aday sayısı 1.163.934 olup ortalama net sayısı 18,884'tür (ÖSYM, 2022b).

KPSS alan testlerinin konu dağılımı ise; **hukuk testinde** "Anayasa Hukuku (%10), İdare Hukuku ve İdari Yargı (%15), Ceza Hukuku (Genel Hükümler ve Ceza Muhakemesi Hukuku) (%15), Medeni Hukuk (%15), Borçlar Hukuku (Genel Hükümler) (%15), Ticaret Hukuku (%15), İcra ve İflas Hukuku (%15)"; **iktisat testinde** "İktisadi Doktrinler Tarihi (%5), Mikro İktisat (%30), Makro İktisat (%25), Para-Banka-Kredi (%10), Uluslararası İktisat (%10), Kalkınma-Büyüme (%10), Türkiye Ekonomisi (%10)"; **maliye testinde** "Maliye Teorisi (%10), Kamu Gelirleri (%15), Kamu Giderleri (%15), Kamu Borçları (%15), Bütçe (%15), Vergi Hukuku (%15), Maliye Politikası (%15)"; **muhasebe testinde** "Genel Muhasebe (%70), Mali Tablolara Analizi (%20), İhtisas Muhasebesi (Maliyet-Yönetim Muhasebesi, Denetim, TFRS, TMS) (%10)"; **işletme testinde** "Temel Kavramlar (%10), İşletme Yönetimi (%25), Üretim Yönetimi (%25), Pazarlama Yönetimi (%20), Finansal Yönetim (%20)"; **istatistik testinde** "Olasılık ve Stokastik Süreçler (%15),

Matematiksel İstatistik (%15), Yöneylem Araştırması (%5), Çok Değişkenli Analizler (%10), Parametrik Olmayan Testler (%5), Uygulamalı İstatistik (%15), Zaman Serileri (%5), Deney Tasarımı ve Varyans Analizi (%10), Örneklem (%10), Regresyon Analizi (%10)”; kamu yönetimi testinde “Siyaset Bilimi (%20), Anayasa (%15), Yönetim Bilimi (%20), Yönetim Hukuku (%20), Kentleşme ve Çevre sorunları (%15), Türk Siyasal Hayatı (Osmanlıdan Günümüze Siyasi Olaylar) (%10)” ve uluslararası ilişkiler testinde “Uluslararası İlişkiler Teorisi (%20), Uluslararası Hukuk (%25), Siyasi Tarih (%20), Uluslararası Güncel Sorunlar (%10), Uluslararası Örgütler (%10), Türk Dış Politikası (%15)” şeklindedir (ÖSYM, 2022a). 2022 yılı KPSS verilerine göre 40 sorudan oluşan hukuk testini çözen aday sayısı 40.316 olup ortalama net sayısı 11,340; 40 sorudan oluşan iktisat testini çözen aday sayısı 34.544 ve ortalama net sayısı 7,917; 40 sorudan oluşan maliye testini çözen aday sayısı 30.784 ve ortalama net sayısı 5,463; 40 sorudan oluşan muhasebe testini ise çözen aday sayısı 25.850 ve ortalama net sayısı 7,483’tür (ÖSYM, 2022b).

Yukarıda belirtilen meslek sınavlarından gümrük grubu ticaret müfettiş yardımcısı giriş sınavı katılabilmek için KPSSP48 türünde en az 80 puan almış olmak önkoşuluna yer verilmiştir. Adayların söz konusu puanı hesaplanırken testlerden elde edilen puanlara uygulanacak katsayılar “*Genel Yetenek: 0,10; Genel Kültür: 0,10; Hukuk: 0,20; İktisat: 0,20; Maliye: 0,20 ve Muhasebe: 0,20*” olarak belirlenmiştir. Ticaret uzman yardımcılığı ve ticaret denetmen yardımcılığı giriş sınavlarına katılabilmek için ise mezuniyet alanına göre çok sayıda KPSS puan türü belirlenmiştir. Örneğin KPSSP19 türünde puan hesaplanırken testlerden elde edilen puanlara uygulanacak katsayılar “*Genel Yetenek: 0,20; Genel Kültür: 0,20 ve Maliye: 0,60*”; KPSS27 için “*Genel Yetenek: 0,10; Genel Kültür: 0,10; Hukuk: 0,15, İktisat: 0,20; İşletme: 0,30 ve Muhasebe: 0,15*” olarak belirlenmiştir (ÖSYM, 2022a). Bu durum adayların mezuniyet alanına göre çok sayıda alan bilgisi dersini almasına ve çeşitli düzeyde ilave çalışmalar yapmasına yönelik ihtiyacı göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Gümrük İşletme Bölümlerinin Müfredat Profili

Gümrük ve dış ticaret sektöründe istihdam edilecek nitelikli işgücünü sağlayan kurumların başında üniversiteler yer almaktadır. Türkiye’de üniversitelerde lisans düzeyinde uluslararası ticaret ve lojistik, uluslararası ticaret ve pazarlama ve gümrük işletme bölümleri ile önlisans düzeyinde dış ticaret programı gümrük ve dış ticaret alanı özelinde öne çıkmaktadır. Özellikle dış ticaret programlarına kayıtlı öğrencilere yönelik yapılan araştırmalar öğrencilerin çoğunluğunun bir meslek sahibi olmak için okullarını tercih ettiğini göstermektedir (Uçak ve Özkan, 2018). Genele teşmil edildiğinde bu durum zorunlu/seçimlik derslerin yer alması dolayısıyla mezunların öğrenme kazanımlarını şekillendiren müfredatın önemini artırmaktadır.

Türk Dil Kurumu Genel Türkçe Sözlükte “*müfredat*” kavramı “*öğretim programı*” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2023). Birçok alt başlıktan oluşan yükseköğretim kurumlarının müfredatı Bologna süreci çerçevesinde belirlenen esaslara göre tasarlanmaktadır. Bu kapsamda kurumların internet sitelerinde “*Bologna Bilgi Paketi*” veya “*Ders/ECTS Katalogları*” adı altında programlar hakkında “*kuruluşu, kazanılan derece, kabul koşulları, mezuniyet koşulları, programın tanımı ve yeterlilikleri, eğitim dili, üst programlara geçiş, istihdam olanakları, ölçme ve değerlendirme*” şeklindeki genel bilgiler ile dönemlik planlar kapsamında “*seçimlik/zorunlu ders dağılımı, dersin adı, teorik ve uygulama saati, genel ve AKTS türünden kredisi, öğrenim dili, dersin amacı, içeriği, öğrenme çıktıları/kazanımları, kaynakları, öğrenme teknikleri, haftalık ders programı, ölçme/değerlendirme sistemi ile AKTS hesaplamasına esas oluşturan iş yükü hesaplamaları*” şeklinde ders bilgilerine yer verilmektedir. Bologna süreciyle birlikte ders planlarında ilgili eğitimin amaçları doğrultusunda farklı içerikte derslere verilmesi beklenmektedir. Tek bir alanda eğitim almış olan öğrencilerin ise diğer alanlarda yetersiz kalacağı açıktır (Zaif ve Ayanoğlu, 2007).

Bologna sürecinin belki de en önemli yönünü öğrenciye ve eğitime katkı sağlamayan hususların eğitim sürecinden ayrılmasını sağlayacak olan derslerin öğrenme çıktılarının hazırlanması ve öğrenme çıktıları ile ders içerikleri arasında ilişkinin belirlenmesi oluşturmaktadır. Öğrencilerin, dersleri ve programları tamamladıklarında sahip olacağı yeterlilikleri; neleri bileceğini, yapabileceğini ve uygulayabileceğini önceden bileceğinden, derslerin seçimi noktasında daha bilinçli hareket edeceği öngörülmektedir. Süreç sonucunda yeterliliklerin ve kalite güvencesiyle oluşturulan programlardan alınan eğitimin mezunların nitelikli olmasına ve istihdam edilme olanağına katkı sağlaması amaçlanmaktadır (YÖK, 2010; Terzi vd., 2013). Bu noktada öğrenim kazanımlarının kariyer süreci bağlamında istihdamı belirleyici etkisi olduğunu belirtmekte fayda bulunmaktadır. Zira öğrenim

kazanımları “*öğrencinin seviyenin sonunda elde edeceği bilgi, beceri ve yetkinlikleri*” ifade etmektedir ve bu kazanımlar Bologna süreci esasında belirli zaman aralığında izleme, değerlendirme ve sürekli iyileştirmeyi sağlayan mekanizmaların geliştirilmesini içeren bir kalite döngüsüne dayanmaktadır (Elmas, 2012).

Uygulamalı Bilimler Yüksekokulları/Fakülteleri özelinde yapılan çalışmaya göre Türkiye’de uzun bir geçmişe sahip olmayan ancak temelde öğrencilerine yönelik staj, proje ve iş başı eğitim gibi uygulamalara yer verilmesi dolayısıyla özel sektöre ve son dönemde yapılan mevzuat değişikliğiyle birlikte kamu sektörüne nitelikli personel yetiştirme amacı olan bu okulların “*spesifik, günümüz iş hayatına entegre olabilecek ve mezunlarına kolayca işe girebilme imkanı sağlayabilecek bölümleri olması*” sebebiyle İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinden bazı farklılıkları ve değerli kılınabilecek avantajları üzerinde durulmuştur. Nitekim günümüzde çalışma hayatında uzmanlaşma yanında disiplinler arası çalışma da gerekli olduğundan bu okulların ders müfredatı farklı disiplinleri birleştirmektedir (Aydın, 2019). Ayrıca bu okulların eğitim planlamasında teori ile birlikte uygulamaya yer verilmesi de önemli kabul edilmektedir. Zira 90’lı yıllarda bile eğitim kurumlarının piyasa ile işbirliği yapması her düzeydeki mesleki eğitim için gerekli olduğu vurgulanmıştır (DPT; 1994).

Yukarıda incelenen kariyer mesleklere yönelik eleme ve giriş sınavlarında başarılı olmak bakımından, adayların ön elemeye tabi tutulmak amacıyla sonuçlarının kullanıldığı yabancı dil sınavları ile KPSS genel yetenek ve genel kültür testleri haricinde, “*bukuk*”, “*iktisat*”, “*maliye*”, “*muhasebe*” testlerden elde edilen puan türlerinin belirleyici olduğu görülmektedir. Belirtilen alanlara ilişkin sınavların gümrük ve dış ticaretle bağlantılı kurumların yaptığı giriş sınavlarında başarılı olarak istihdam edilmenin ölçütünü oluşturması bağlamında, Gümrük İşletme Bölümlerinin müfredatının söz konusu alanlar açısından incelendiğinde bu bölümlerin müfredatında zorunlu ya da seçimlik ders havuzunda yer aldığına bakılmaksızın borçlar hukuku, idare hukuku ve ticaret hukuku derslerine yer verildiği ancak anayasa hukuku, ceza hukuku, medeni hukuk ve icra ve iflas hukuku derslerinin yeterince yer bulmadığı görülmektedir. Bununla birlikte hukukun temel kavramları dersine yer verilmesi sayesinde söz konusu eksikliğin genel esaslar bağlamında giderildiği de düşünülmektedir. İktisat, maliye ve muhasebe alanları açısından ise Gümrük İşletme Bölümlerinin önemli bir eksikliğin olmadığı görülmektedir.

Gümrük İşletme Bölümlerinin müfredatı gümrük ve dış ticaret alanına özgü dersler açısından incelendiğinde ise “*Gümrük Mevzuatı, Gümrük Vergi Tarife Cetveli, İthalat ve İhracat Yönetimi, Kaçakçılığın İzlenmesi ve Önlenmesi, Uluslararası Ticaret Hukuku, Bilgisayarlı Gümrük İşlemleri ve Kambiyo Rejimi*” ile “*Lojistik, Lojistiğe Giriş, Lojistiğin Temelleri, Lojistik Hukuku, Global Lojistik ve Ulaşım, Uluslararası Taşıma ve Depolama, Tedarik Zinciri ve Lojistik Yönetimi*” şeklinde derslerin yer aldığı görülmektedir. Bu bölümlerin mezunlarının gümrük ve dış ticaret alanına ilişkin kural ve uygulamaları yerine getiren kariyer mesleklerde görev ve sorumluluklar üsteleneceğinin öngörülmesi nedeniyle müfredatlarında ağırlıklı olarak bu alanlara ilişkin derslere yer verilmesi mesleki eğitimin amaçlarının gerçekleşmesi açısından önem arz etmektedir. Bu noktada eğitim müfredatlarında aynı isimde yer almasa da ders içeriklerinde aynı konulara yer verilmesi ve dolayısıyla ders içeriklerinin kapsam ve sınırlarının ders adlarına göre kesin olarak ayrılmadığı da görülmektedir. Örneğin ithalat ve ihracat işlemleri bağlamında uluslararası ticaret hukuku dersi sözleşmeler, belgeler, teslim ve ödeme şekilleri, taşımacılık, kambiyo, uluslararası yatırımlar, finansman ve uyuşmazlıkların çözümü gibi temel konuları kapsamaktadır. Bu konuların bu dersin dışındaki bir ders kapsamında yer alması muhtemeldir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Kalite konusu yükseköğretim düzeyinde önem atfedilen konular arasında yer almaktadır. Nitekim üniversitelerde belirli yönetim ilkeleri esasında şekillenen kalite uygulamaları, esas olarak, 1999’da Avrupa’da başlayan Bologna Sürecine ilişkin kalite yönetim tekniklerinin 2001’de Türkiye’de de kabul edilmesiyle birlikte başlamıştır. Ardından 2005’te Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği yayımlanarak Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu ve Yükseköğretim Kurumu Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Kurulu kurulmuştur. 2015’te Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği yayımlanmış ve Yükseköğretim Kalite Kurulunun (YÖKAK) kurulmasıyla kalite çalışmaları yaygınlık kazanarak hızlanmıştır (Songür ve Akkuş, 2023). Belirtilen mevzuat ve kurumsal yapının oluşması, tüm üniversitelerde kalite birimlerinin ve güvence sistemlerinin oluşturulmasını

zorunlu hale de getirmiştir (Ataman ve Adıgüzel, 2019). Ayrıca “Ulusal Yeterlikler Çerçevesi” ve program esaslı olarak akreditasyon ve değerlendirme unsurları temelinde öğrenim çıktılarının kalitesini güvence altına almak amacıyla üniversitelerin her yıl yaptığı iç değerlendirme ve YÖKAK’ın beş yılda bir yaptığı dış değerlendirme süreci önemli bir fonksiyona sahiptir. Örneğin dış değerlendirmelerde yükseköğretim kurumları kurumsal geri bildirim raporları, kurumsal dış değerlendirme ve akreditasyon ölçütleri kapsamında incelenmektedir. Değerlendirme ölçütleri “kalite güvencesi sistemi”, “eğitim ve öğretim”, “araştırma ve geliştirme”, “toplumsal katkı” ve “yönetim sistemi” şeklindeki beş başlık altında toplanmaktadır. Bunlardan “eğitim ve öğretim” başlığı altında “programların tasarımı ve onayı”, “öğrenci kabulü ve gelişim”, “öğrenci merkezli öğrenme, öğretme ve değerlendirme”, “öğretim elemanları”, “öğrenme kaynakları” ve “programların izlenmesi ve güncellenmesi” alt ölçütleri yer almaktadır. Yükseköğretim kurumlarından programların tasarımı ve onayı kapsamında programların tasarımının öğretim programlarının amaçlarına ve öğrenme çıktılarına uygun olarak yapmaları ve program yeterliklerinin Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikleri Çerçevesine göre tanımlamaları beklenmektedir. Ayrıca yükseköğretim kurumlarının iş dünyası ile mezun beklentileri kapsamında iş birliğinin geliştirilmesi, iş dünyasında ihtiyaç, ilgi ve kabul durumu ile sertifikaların karşılık bulup bulmadığı konusunda çalışma yapılması, akredite kurum/program mezunlarının istihdamında özendirici uygulamaların hayata geçirilmesi ve mezun oldukları yükseköğretim kurumlarına kazanımları konusunda mezunların geri bildirim yapmasını sağlayacak sistemlerin geliştirilmesi ihtiyacı vurgulanmıştır (YÖKAK, 2022). Bu bağlamda yükseköğretim kurumlarının en önemli çıktısı olarak “mezunları” kabul edilmekte ve bu kurumlardan mezunlarını izleyerek ihtiyaçları karşılması beklenmektedir. Bununla birlikte “mezunların işe yerleşme/iş kurma, lisansüstü eğitime devam, gelir düzeyi, işveren/mezun memnuniyeti gibi istihdam bilgilerinin sistematik ve kapsamlı olarak toplandığı, değerlendirildiği ve kurumun gelişme stratejilerinde kullanıldığı” bir mezun izleme sisteminin varlığı oldukça önemli olsa da halihazırda “tüm mezunlara ulaşılmasını sağlayacak mekanizmaların bulunmaması, kurumsal aidiyet duygusunun sınırlı kalması, kurulan sistemlerin ihtiyaçları yeterince karşılamıyor olması, sistemlerde işveren boyutunun bulunmaması” nedenleriyle bu sistemler kısıtlı düzeydedir (YÖKAK, 2021). Söz konusu değerlendirme üniversitelerin rolünün, eğitim/öğretim planlanmasının ve yönetiminin ötesinde, kariyer öngörüsüne hitap eden bir istihdamın dahil olduğu daha geniş bir kapsamda değerlendirilmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Bu meyanda yükseköğretim düzeyinde farkındalık oluştuğu; eğitimin sadece öğrencilere eğitim hizmeti sunmanın ötesine geçerek mezunlarının kariyer hedeflerinin belirlenmesi ve bunlara ulaşılması noktasında olabildiğince fazla katkı sağlayacak yönde evrildiği görülmektedir.

Gümrük İşletme Bölümlerinin müfredatının kapsamı gümrükle bağlantılı meslek gruplarına giriş ve bu mesleklerin icrası olmak üzere iki açıdan önem arz etmektedir. Bu bağlamda bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin kariyerlerinde söz konusu mesleklere yer verebilmeleri açısından genel yetenek ve genel kültür alanları ile yabancı dil bilgisi yanında özellikle hukuk, iktisat, maliye ve muhasebe alanlarında da oldukça yoğun bir kazanıma sahip olmaları gerekmektedir. Bu açıdan bölümlerin müfredatının eleme sınavı niteliğindeki KPSS alan testleriyle ilişkilendirilebilecek çeşitli dersler içerdiği; bu haliyle program profillerinin yeterli görülmeyle birlikte bazı derslerin eksikliklerinin giderilmesi bakımından Gümrük İşletme Bölümlerine ve örgün öğretim süreci dışında çalışma yapması bakımında öğrencilere sorumluluk yüklediği görülmektedir. Diğer taraftan Gümrük İşletme Bölümlerinin müfredatında ağırlıklı olarak yer alan gümrük ve dış ticaret alanlarının mezunlara giriş sınavlarında ve söz konusu kariyer mesleklerin yerine getirilmesi bağlamında avantaj sağladığı açıktır. Ancak eleme sınavı niteliği taşıyan KPSS açısından aynı yargıya ulaşılabilmesi oldukça güçtür. Özel bir meslek alanına hitap etmesi dolayısıyla bu eksikliğin giderilmesi noktasında “gümrük ve dış ticaret” ve “lojistik” alanlarına ilişkin test veya testlere de KPSS alan testleri içinde yer almasının bu alanda eğitim gören öğrencilerin ölçme ve değerlendirmesinin yapılması bağlamında oldukça önemli bir eksikliği gidereceği düşünülmektedir.

İkincisi olarak gümrük işlemleri, yukarıda belirtildiği üzere, gümrük rejimleri, tarife, kıymet ve menşee uygulamaları, ticaret politikası önlemlerinin takibi, kambiyo/nakit kontrolleri, idari yaptırımlar ve uyuşmazlıkların çözümü ile kaçakçılık konuları ile gümrük konulu karşılıklı işbirliği sürecine ve dış ticaretin yürütülmesine ilişkin vergi hukuku, idare hukuku, ceza (suçlar ve kabahatler) hukuku ile uluslararası/dış ticaret hukukundan kaynaklanan kural ve uygulamalardan oluşan mevzuat yığınının merkezinde bulunmaktadır. Bu açıdan öğrenme kazanımları bütün bu konulara hitap eden Gümrük İşletme Bölümü mezunlarının gümrükle bağlantılı mesleklerde istihdam edilmesinin eğitimde ve ilgili

mesleklerde kalitenin sağlanması ve sürdürülebilirliği bakımından çok önemli avantajları bulunmaktadır. Söz konusu avantajların değerlendirilmesi için gümrükle ilişkili paydaşlarla yürütülecek işbirliği süreçlerine ve paydaş değerlendirmelerine daha fazla önem atfedilmesi yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

Kitap/Makale/Tebliğ

Adıgüzel, O. C.ve Berk, Ş. (2009). Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde Yeni Arayışlar: Yeterliğe Dayalı Modüler Sistemin Değerlendirilmesi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(1): 220-236.

Akçaçı, T. ve Altınok, B. (2022). Üniversite Mezunları Açısından Eğitim İstihdam İlişkisi. TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi. ISCEMR Özel Sayısı, 14: 565-581.

Alkan, C., Doğan, H. ve Sezgin, İ. (2001). Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Altuncu, Y.T., Salman, C. ve Doğan, Z.M. (2009). Mesleki Eğitim Sorunları ve Yeni Model Arayışları. 1. İnşaat Mühendisliği Eğitimi Sempozyumu (6-7 Kasım 2009) Bildiri Kitabı içinde (315-318), Antalya: Retma Matbaa.

Ataman, O. ve Adıgüzel, A. (2019). Yükseköğretimde Kalite Algısı: Düzce Üniversitesi Örneği. Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi, 8(15): 39-56.

Aydın, M. (2019). Uygulamalı Bilimler Okullarında Maliye Eğitiminin Yeri. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2): 152-174.

Aziz, A. (2020). Türkiye’de Yükseköğretimde Kalite Güvencesi ve İletişim Eğitimi Akreditasyonu. Yeni Yüzyıl’da İletişim Çalışmaları, 1(1): 12-29.

Bahar, H.H. (2011). ÖSS Puanı ve Lisans Mezuniyet Notunun KPSS 10 Puanını Yordama Gücü. Eğilim ve Bilim, 36(162): 168-181.

Balcı, A. (2001). Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler. Ankara: Pegem A Yayınları.

Başkan, Z. ve Alev, N. (2009). Kamu Personeli Seçme Sınavında (KPSS) Çıkan Soruların Öğretmenlik Meslek Derslerine Göre Kapsam Geçerliliği. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(1): 29-49.

Bıçerli, M.K. (2011). Yükseköğretim Sistemimizi İşgücü Piyasasındaki Gelişmeler Paralelinde Yeniden Yapılandırmak Zorundayız. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 1(3): 122-127.

Biricikoğlu, H. (2019). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Türk Kamu Yönetimi: Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) Tercih Kılavuzları Üzerinden Yapılan Bir İnceleme. Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi, 5(2): 291-320.

Bowen, G. A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. Qualitative Research Journal, 9(2): 27-40.

Çoban, A. (2003). Fen Bilgisi Dersinin İlköğretim Programları ve Liselere Giriş Sınavları Açısından Değerlendirilmesi. Eğitim Araştırmaları Dergisi, 3(10): 60-65.

Demirtaş, M. C. (2022). KPSS İşletme Alan Bilgisi Testinde Yer Alan Pazarlama Bilimi ile İlişkili Soruların İncelenmesi. Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 8(1): 69-97.

Deryakulu, D. (2011). KPSS Eğitim Bilimleri Sorularının Genel Öğretmen Yeterliklerinin Öğretim Teknolojisi Alanı İle İlgili Alt Yeterlik Ve Performans Göstergeleri Açısından İncelenmesi. Eğitim Teknolojisi-Kuram ve Uygulama, 1(1): 1-23.

- Durkaya, M. ve Hüsnuoğlu, N. (2018). İstihdamda Eğitimin Rolü, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, 19(41): 51-70.
- Elmas, M. (2012). Bologna Süreci: Uygulama veya Uygulayamama. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 2(3): 137-141.
- Eraslan, L. (2006). Öğretmenlik Mesleğine Girişte Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) Yönteminin Değerlendirilmesi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8(1): 1-31.
- Green, D. (1994). What is Quality in Higher Education?, Buckingham: Open University Press/Society for Research into Higher Education.
- Gürsoy, İ. ve Turgut, M. (2023). Gümrük İşletme Bölümüne Yönelik Öğrenci Algıları: Fenomenolojik Bir Araştırma. Üniversite Araştırmaları Dergisi, 6(2): 182-190.
- İçli, G. (2001). Eğitim, İstihdam ve Teknoloji. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(9): 65-71.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kavak, Y. (1997). Eğitim, İstihdam ve İşsizlik İlişkileri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13: 21-26.
- Kayadibi, F. (2001). Eğitim Kalitesine Etki Eden Faktörler ve Kaliteli Eğitimin Üretime Katkısı, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Darulfunun İlahiyat], (3): 71-94.
- Kellevezir, I. (2017). İşgücü Piyasası ve Eğitim Planlaması İlişkisi: Amerika Birleşik Devletleri Örneği. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (38): 122-132.
- Kocaoğlu, M. ve Özmen, Z. N. (2019). Türkiye'deki Kamu Yönetimi Eğitimi ve Personel İstihdam Etme Usullerinin Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) Üzerinden Değerlendirilmesi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 33(46): 241-266.
- Özçiçek, Y. ve Karaca, A. (2019). Yükseköğretim Kurumlarında Kalite ve Akreditasyon: Mühendislik Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi . Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 3(1): 114-149.
- Özdağoğlu, G., Damar, M., Özdağoğlu, A., Turhan Damar H. ve Bilik, Ö. (2020). 80'lerden Günümüze Yükseköğretimde Kalite Çalışmaları: Küresel Ölçekte Bilimetric Bakış. Kastamonu Education Journal, 28(1): 482-493.
- Özdemir Yaman Z. ve Bulduk S. (2019). Gastronomi ve Mutfak Sanatları Eğitiminin Kalite Göstergeleri Açısından Değerlendirilmesi. Business and Management Studies: An International Journal/BMIJ, 7(5): 2770-2804.
- Özsoy, C. E. (2015). Mesleki Eğitim-İstihdam İlişkisi: Türkiye'de Mesleki Eğitimin Kalite ve Kantitesi Üzerine Düşünceler. Ejoboc (Electronic Journal of Vocational Colleges). Uluslararası Meslek Yüksekokulları Sempozyumu UMYOS 2015 Özel Sayısı, 173-181.
- Pekel, E. (2019). Eğitim ve İstihdam İlişkisinin Değerlendirilmesi. XI. IBANESS Kongreler Serisi-Tekirdağ/Türkiye. 9-10 Mart 2019, Bildiriler Kitabı içinde (268-276).
- Psacharopoulos, G. (1986). Links Between Education And The Labour Market: A Broader Perspective. European Journal of Education, 21(4): 409-417.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., ve Nas, E. (2021). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi. Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi, 4(1): 227-250.
- Sezgin, F. ve Duran, E. (2011). Kamu Personeli Seçme Sınavı'nın (KPSS) Öğretmen Adaylarının Akademik ve Sosyal Yaşantılarına Yansımaları. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 15(3): 9-22.

Songür, N. ve Akkuş, A. (2023). Üniversitelerde Kalite Yönetimi Sürecinin Çalışanların Bakış Açısıyla Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 58(2), 1178-1209.

Şahin, B. (2016). Kamu Personel Sisteminde İşe Girme ve Yükselmeye Çağdaş Liyakat Kavramları. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25(1): 231-242.

Şen, Ü. S. (2005). Sanat Eğitiminde Bilimsel Araştırma Yöntemlerinin Kullanılması. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(1): 343-360.

Taş, Y.F. ve Aksu, A. (2011). Toplam Kalite Yönetimi ve Stratejik Liderlik. Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 3(2): 351-361.

Terzi, S., Şen, İ.K. ve Solak, B. (2013). Bologna Sürecinin Muhasebe Eğitimine Etkisi: Üniversitelerin İşletme Bölümlerinin Ders Programları Üzerine Bir İnceleme. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (59): 83-100.

Tiryaki, O. ve Temur, C. (2012). Pestisit kalıntı analizlerinde kalite sistemleri: ISO 17025 ve OECD-GLP. Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 28(4): 270-27.

Turan, İ. (2017). Türkiye’de İlahiyat Eğitimi: İstihdam Alanı-Program İlişkisi Üzerine Bir İlişki. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (37): 59-77.

Türel, A. ve Altıntaş, A. T. (2018). AACSB Akreditasyonunun Faydaları ve Akreditasyon Sürecinin Güçlükleri. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(6): 1031-1038

Uçak, S. ve Özkan, H. (2018). Dış Ticaret Öğrencilerinin Mesleki Eğitime Yönelik Tutumları: Sındırgı MYO Örneği. Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi, 13(52): 71-84.

Uluskan, M. ve Çendik, İ. H. (2020). E. Journal of Industrial Engineering, 31(2): 122-147.

Ünlü, M. (2019). Dijital Çağda E-Öğrenme Ortamlarının Kalitesini Artırmaya Yönelik Gerçekleştirilen Uluslararası Çalışmalar. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(16): 165-182.

Yalın, Ş. ve Aktaş, R. (2023). Eğitimde Kalite Arayışları ve Akreditasyon: Muhasebe Eğitimi Üzerine Bir Çalışma. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21(2): 157-182.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yiğit, N., Alev, N. ve Devocioğlu, Y. (2005). Ölçme ve Değerlendirme Alanındaki KPSS Sorularının Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. 14. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi (28-30 Ekim 2005) Bildiri Kitabı içinde (824-829). Ankara: TÜBİTAK Yayınları.

Zaif, F. ve Ayanoglu, Y. (2007). Muhasebe Eğitiminde Kalitenin Arttırılmasında Ders Programlarının Önemi: Türkiye’de Bir İnceleme. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(1): 115-136.

Zengin, E. ve Erdal, A. (2000). Hizmet Sektöründe Toplam Kalite Yönetimi. Journal of Qafqaz University. III(I), 43-56.

Kurum Yayınları/Mevzuat

BMAEÜ. (2023). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Bucak Zeliha Tolunay Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu / Gümrük İşletme Müfredatı. <https://obs.mehmetakif.edu.tr> (Erişim Tarihi: 1.9.2023).

BAÜ. (2023). Bayburt Üniversitesi Bilgi Paketi/Ders Kataloğu-Uygulamalı Bilimler Fakültesi-Gümrük İşletme Bölümü. <https://ebp.bayburt.edu.tr> (Erişim Tarihi: 1.9.2023).

- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1994). İşgücü Piyasası Çalışma Hayatı, İstihdam ve İşsizlik Raporu, Ankara: DPT Yayın No: 2371.
- IĞÜ. (2023). Iğdır Üniversitesi Bilgi Paketi/Ders Kataloğu-Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu-Gümrük İşletme Bölümü. <https://ogrenci.igdir.edu.tr> (Erişim Tarihi: 1.9.2023).
- IIENSTITU. (2019). Gümrük İşletme Bölümü. <https://www.ienstitu.com> (Erişim Tarihi: 5.8.2023).
- İMMİB. (2020). İstanbul Maden Ve Metaller İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği Personel Alımı Duyurusu. <https://immib.org.tr> (Erişim Tarihi: 10.7.2023).
- MBS. (2023a). Yükseköğretim Kalite Güvencesi ve Yükseköğretim Kalite Kurulu Yönetmeliği (RG, 23.11.2018, 30604). <https://www.mevzuat.gov.tr> (Erişim Tarihi: 7.6.2023).
- MBS. (2023b). 18.3.2002 tarihli ve 3975 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki Kamu Görevlerine İlk Defa Atanacaklar İçin Yapılacak Sınavlar Hakkında Genel Yönetmelik (RG, 3.5.2002, 24744). <https://www.mevzuat.gov.tr> (Erişim Tarihi: 7.6.2023).
- MBS. (2023c). Ticaret Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı Yönetmeliği (RG, 28.2.2020, 31053). <https://www.mevzuat.gov.tr> (Erişim Tarihi: 7.6.2023).
- MBS. (2023ç). Ticaret Uzmanlığı Yönetmeliği (RG, 21.8.2020, 31220). <https://www.mevzuat.gov.tr> (Erişim Tarihi: 7.6.2023).
- MBS. (2023d). Ticaret Denetmenliği Yönetmeliği (RG, 15.1.2021, 31365). <https://www.mevzuat.gov.tr> (Erişim Tarihi: 7.6.2023).
- MBS. (2023e). 14.7.1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu (RG, 23.7.1965, 12056). <https://www.mevzuat.gov.tr> (Erişim Tarihi: 7.6.2023).
- MBS. (2023f). 6.6.1978 tarihli ve 7/15754 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslar (RG, 28.6.1978, 16330). <https://www.mevzuat.gov.tr> (Erişim Tarihi: 7.6.2023).
- MBS. (2023g). 27.10.1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu (RG, 4.11.1999, 23866). <https://www.mevzuat.gov.tr> (Erişim Tarihi: 7.6.2023).
- MBS. (2023ğ). 18.6.2009 tarihli ve 5910 sayılı Türkiye İhracatçılar Meclisi İle İhracatçı Birliklerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (RG, 3.7.2009, 27277). <https://www.mevzuat.gov.tr> (Erişim Tarihi: 7.6.2023).
- MBS. (2023h). Türkiye İhracatçılar Meclisi ve İhracatçı Birlikleri İnsan Kaynakları Yönetmeliği (RG, 9.3.2009, 27338). <https://www.mevzuat.gov.tr> (Erişim Tarihi: 7.6.2023).
- MBS. (2023ı). Türkiye İhracatçılar Meclisi ve İhracatçı Birlikleri İnsan Kaynakları Sınav Yönetmeliği (RG, 4.9.2010, 27692). <https://www.mevzuat.gov.tr> (Erişim Tarihi: 7.6.2023).
- MBS. (2023i). Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliği (RG, 29.5.2019, 30788). <https://www.mevzuat.gov.tr> (Erişim Tarihi: 7.6.2023).
- MSKÜ. (2023). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Seydikemer Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Gümrük İşletme Bilgi Paketi/Ders Kataloğu. <https://ects.mu.edu.tr> (Erişim Tarihi: 1.9.2023).
- ÖSYM. (2021). 2021 YKS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu. <https://osym.gov.tr> (Erişim Tarihi: 5.8.2023).
- ÖSYM. (2022a). 2022 Kamu Personel Seçme Sınavı (KPSS) Kılavuzu-Lisans. <https://osym.gov.tr> (Erişim Tarihi: 1.7.2023).
- ÖSYM. (2022b). 2022-KPSS Lisans (Genel Yetenek-Genel Kültür, Eğitim Bilimleri, Alan Bilgisi ve ÖABT) Sınav Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler. <https://osym.gov.tr> (Erişim Tarihi: 1.7.2023).

- RG. (2022). Doğu Marmara Kalkınma Ajansı Personel Alım İlanı (RG, 3.6.2002, 31855). <https://www.resmigazete.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.7.2023).
- TAÜ. (2023). Tarsus Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi-Gümrük İşletme Bölümü Ders İçerikleri. <https://obsogrenci.tarsus.edu.tr> (Erişim Tarihi: 1.9.2023).
- TB. (2019). Gümrük Müşavirliği ve Gümrük Müşavir Yardımcılığı Sınavı Uygulama Kılavuzu. <https://ticaret.gov.tr> (Erişim Tarihi: 1.9.2023).
- TB. (2022a). Ticaret Bakanlığı Ticaret Uzman Yardımcılığı Giriş Sınav İlanı. <https://ticaret.gov.tr> (Erişim Tarihi: 1.9.2023).
- TB. (2022b). Ticaret Bakanlığı Ticaret Denetmen Yardımcılığı Giriş Sınav İlanı. <https://ticaret.gov.tr> (Erişim Tarihi: 1.9.2023).
- TB. (2022c). Ticaret Bakanlığı Sözleşmeli Personel Alım İlanı. <https://ticaret.gov.tr> (Erişim Tarihi: 1.9.2023).
- TB. (2023). Ticaret Bakanlığı Ticaret Müfettiş Yardımcılığı Giriş Sınavı İlanı. <https://ticaret.gov.tr> (Erişim Tarihi: 1.9.2023).
- TDK. (2023). Genel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 23.8.2023).
- TİM. (2023). Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) Personel Alımı Duyurusu. <https://tim.org.tr> (Erişim Tarihi: 10.7.2023).
- TRÜ. (2023). Trakya Üniversitesi Keşan Yusuf Çapraz Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Gümrük İşletme Ders İçerikleri. <https://kycubyo.trakya.edu.tr> (Erişim Tarihi: 1.9.2023).
- USQE. (2017). Universal Standards for Quality in Education. To enable the delivery of Sustainable Development Goals 2030., <https://www.thecommonwealth-educationhub.net> (Erişim Tarihi: 1.9.2019).
- YÖK. (2010). Yükseköğretimde Yeniden Yapılanma: 66 Soruda Bologna Süreci Uygulamaları. <https://uluslararası.yok.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 28.8.2023).
- YÖK. (2023). YÖK Lisans Atlası. <https://yokatlas.yok.gov.tr> (Erişim Tarihi: 21.8.2023).
- YÖKAK. (2021). 2020-Yükseköğretim Değerlendirme ve Kalite Güvencesi Durum Raporu. <https://yokak.gov.tr> (Erişim Tarihi: 15.9.2023).
- YÖKAK. (2022). 2021-Yükseköğretim Değerlendirme ve Kalite Güvencesi Durum Raporu. <https://yokak.gov.tr> (Erişim Tarihi: 15.9.2023)..